

מאמר ערוך

ד"ה באתי לגני

תשב"ד • תשד"מ

בסגנון של ביאור עם מקורות והערות

בע"ה

יו"ל לקראת

יו"ד-יא שבט

חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

ב"ה

להלן רשימת מאמרי ד"ה באתי לגני ממוצש"ק פרשת בשלח
יו"ד שבט ה'תשכ"ד וש"פ בשלח יו"ד שבט ה'תשד"מ ערוכים
בסגנון של ביאור עם הערות ומראי-מקומות (ואיזה הערות נוספות
שנדפסו אחרי המאמר, נסמנו ע"י סימן כזה *) ויוצא לאור, ת"ל,
לקראת יו"ד-י"א שבט השתא.

מובן מעצמו שכל זה הוא הצעה בדרך אפשר, ויש לעיין בו רק
אחרי עיון היטיב תחילה בגוף ההנחות של המאמרים כפי שנרשמו
ע"י המניחים.

מיכאל חנוך בהר"ר משה יוסף ז"ל גאלאמב
ישיבת תומכי-תמימים ליובאוויטש המרכזית - 770

כד טבת ה'תשפ"ד

יום הילולא רבא של כ"ק אדמו"ר הזקן זצוקללה"ה זי"ע נבג"ם

Maamer Aruch

Adapted version of Maamer

Bossi Legani 5724 / 5744

© Copyright 2023 M. H. Golomb.

ISBN: 978-0-9990381-2-3

Zelle/PayPal/ CashApp: mhgolomb@gmail.com

ד"ה באתי לגני תשכ"ד

באתי לגני אחותי כלה¹ ומביא בעל ההילולא מ"ש במדרש² לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה³, וע"י חטא עה"ד והחטאים שלאחריו נסתלקה השכינה עד לרקיע השביעי. ואח"כ עמדו ז' צדיקים והמשיכו את השכינה מלמעלה למטה, עד כי משה רבינו שהוא השביעי, וכל השביעין חביבין⁴, המשיכה למטה בארץ, שזהו העיקר⁵. וזהו מ"ש⁶ צדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עלי', שהצדיקים שבכל דור, ועמך כולם צדיקים⁷, ממשיכים⁸ בחי' שוכן עד מרום וקדוש⁹, שהי' בגילוי למטה, ע"י העבודה דאתכפיא, ואתהפכא¹⁰, שע"ז אסתלק יקרא דקובה¹¹ בכולהו עלמין¹¹, שהו"ע של גילוי נעלה ביותר¹².

וז"ש¹³ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם שקאי על המשכן והמקדש¹⁴, וגם ארזי¹⁵ בתוכם, בתוך כאו"א מישראל. וזהו שא' העבודות העיקריות במשכן הו"ע הקרבנות, דפירוש קרבן הוא הקירוב שבין המטה והמעלה,

-
- (1) שה"ש ה, א. – מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק יד מהמשך באתי לגני ה'ש"ת.*
 - (2) שהש"ר עה"פ.
 - (3) ראה ב"ר פי"ט, יג. וש"נ.
 - (4) ויק"ר פכ"ט, יא.
 - (5) ראה ד"ה זה תיש"א פרק ב.
 - (6) תהלים לז, כט. הובא בשהש"ר שם. ב"ר שם. במדב"ר פי"ג, ב.
 - (7) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק (צ, א).
 - (8) משכינים היינו ממשיכים – מאמר שם. וראה פי' מ"כ ומהרו"ו לבמדב"ר שם.
 - (9) ע"פ ישעי' נז, טו. ספר יצירה פ"א מ"א. שחרית דשויו"ט. ושהש"ר שם.*
 - (10) בהמאמר ריש פרק ב. נתבאר בד"ה באתי לגני תשל"ב (סה"מ מלוקט ח"ו ע' פט ואילך).
 - (11) תניא פכ"ז (לה, א). ובלקו"ת ר"פ פקודי מציינן לזהר ח"ב ככח, ב (ובלקו"ת שם מציינן גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג.
 - (12) ראה תו"א שם.
 - (13) תרומה כה, ח.
 - (14) משכן דאיקרי מקדש ומקדש דאיקרי משכן (עירוניו ב, א).
 - (15) הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, ע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך תרומה כה, ח. של"ה סט, א. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הע' 45.

היינו קירוב הכחות והחושים שבישראל¹⁶ שעייזו נעשים משכן לה'. וזהו מ"ש¹⁷ ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים, שטים הוא מלשון שטות, והעבודה היא להפוך השטות¹⁸ לקדושה, לעשות משקר¹⁹ קרש למשכן.

והנה כדי לתקן השטות אינו מספיק עבודה ע"פ טעם ודעת. וע"ד מ"ש הרמב"ם²⁰ שאף שהדרך הישרה היא מדה בינונית, מ"מ אם הי' רחוק לקצה האחד, לא מספיק דרך המיצוע, אלא צריך להרחיק את עצמו לקצה השני. ועאכו"כ בנוגע לשטות דלעו"ז, שכדי לעשות מזה משכן לו ית', צ"ל קצה השני – שטות דקדושה, העבודה למעלה גם משכל דקדושה, כמארז"ל²¹ אהני לי' שטותי' לסבא. וזהו שבנ"י נקראים בשם צבאות הוי"ו²², כי ענין הצבא הוא העבודה במסירת נפש למעלה מטעם ודעת, והרי כל או"א מישאל אפילו קל שבקלים מוכן למסור נפשו על קדושת השם²³.

קיצור: צדיקים ממשיכים השכינה למטה במשכן הגשמי, וכן בתוך כאו"א, עיי עבודה דאתכפיא ואתהפכא. להפוך שקר ושטות, אינו מספיק עבודה רגילה אלא שטות דקדושה, מס"נ, שזהו"ע צבאות השם.

ב

מדת הנצחון

והנה כמו שחיילי הצבא מוסרים נפשם למעלה מטעם ודעת כדי שהמלך ינצח, עד"ז המלך עצמו, שבשביל נצחון המלחמה ה"ה עושה דברים שאינם ע"פ שכל. וכמבואר בהמאמר²⁴ שיש למלך אוצרות שהם יקרים אצלו כל כך עד שאפילו אינו מראה אותם, ומ"מ בשביל ניצוח

(16) רבינו בחיי ויקרא א, ט. בשם הזהר (ח"ג ה, רע"א. הובא בשל"ה ריא, ב. ספר הבהיר סי' מו (קט). הובא ברקנטי בראשית ד, ג. תצוה כח, יח. של"ה שם).

(17) תרומה כו, טו.

(18) כמארז"ל (סוטה ג, א) אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות.

(19) היפך ד"אמת הוי' לעולם" (תהלים קיז, ב).

(20) הלי' דעות פ"ב ה"ב.

(21) כתובות יז, א.

(22) בא יב, מא. – בשם זה נקראו בנ"י ביציאת מצרים, שזוהי ההכנה למתן תורה, שבו ניתנו ההוראות בנוגע לכל עניני העבודה, שכללותם הו"ע עשיית המשכן.

(23) תניא פרק ח"י.

(24) פרק יא (שם ס"ע 131 ואילך).

המלחמה, הרי הוא מבזבז אותן. והטעם הוא, כי מדת הנצח מגעת בעומק הנפש, וככל שתגדל מעלת האדם כך יהי' אצלו מדת הנצחון בגילוי יותר, וע"ד שאמרו רז"ל²⁵ כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח²⁶, ועאכו"כ במלך²⁷ שמדת הנצחון אצלו היא בתוקף גדול. וזהו שהמלך יעשה דברים שאינם ע"פ שכל, שאוצרות הללו שלא תשורם עין, לא רק שמשתמש בהם, אלא הוא מבזבז אותם, ומוסרם לפקידי החיל המבינים בכל תכסיסי המלחמה, אך לא עבור פקידי החיל עצמם אלא בשביל אנשי החיל דוקא, כיון שהם הם המוסרים נפשם בפועל²⁸.

ועד"ז בעבודת האדם, שבשביל נצחון המלחמה שלמעלה, מבזבזים אוצר העליון. וכמו בהמשל, האוצר כמוס וחתום מעין כל רואה, עד"ז אוצר העליון הוא למעלה מענין הגילוי גם היותר עליון.

קיצור: נצח נוגע בעומק הנפש למעלה מטו"ד, ולכן מבזבז אוצרותיו ונותנם לאלו שעבודתם ג"כ למעלה מטו"ד. ועד"ז באוצר העליון שניתן לצבאות השם.

ג

אור א"ס למטה כו'

ולבאר ענין אוצר העליון שלמעלה מגילוי, מביא²⁹ מ"ש בתיקוני זהר³⁰ אור אין-סוף למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, ומבאר תחילה ענין אוא"ס למטה³¹ שקאי על ההמשכה וההתפשטות עד מדריגה היותר מטה בעולם העשי', ולא רק בעניני קדושה או אפי' עניני רשות,

(25) יומא כב, סע"ב ואילך.

(26) אלא שהנקימה והנטירה צריכה להיות לפי התנאים שנתבארו בגמרא ופוסקים – ראה יומא שם. רמב"ם הל' ת"ת בסופן, ובכס"מ ולח"מ שם.

(27) שענינו הוא ש"משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (שמואל א ט, ב. ונתבאר באוה"ת וירא כרך ד תשסד, ב. שה"ש כרך ב ע' תיד ואילך) – גם מכל השרים.

(28) כפי שמבאר גם בסיום המשך ההילולא בפרק יט.*

(29) פרק יב.

(30) סוף תיקון נז. זהר חדש יתרו לה, סע"ג. וראה גם תיקוני זהר תיקון יט.

(31) היפך הסדר. ואחד הטעמים לפי שמביאור העילוי דלמטה עד אין תכלית, יובן יותר העילוי דלמעלה עד אין קץ, ומזה יובן גודל מעלת האוצר שהוא למעלה יותר מכללות ענין הגילוי דאור א"ס (כדלקמן סי"ג). ועיי' גם ד"ה זה תשד"מ לביאור נוסף.

אלא גם בקליפות, וגם למטה מקליפה, שהרי האדם העובר על רצונו ית' הוא גרוע ופחות הרבה מס"א וקליפה, כמאמר³² יתוש קדמך, שהרי הקליפה ממלאת את תפקידה³³, ואילו החוטא שעובר על רצונו ית', הרי הוא למטה מזה³⁴. ובזה גופא למטה יותר, שמשמש בקדושה כדי לעשות היפך הרצון, וכמבואר בהמאמר³⁵ שזהו האומר הלכה היפך התורה בכח התורה, שכל זה הו"ע למטה מטה³⁶. – ע"כ הוא ב"ג פרקים הראשונים.

קיצור: בלמטה מטה כו"כ דרגות, וגם מחוץ לתחום הקדושה, ובכללות ג' דרגות – רשות, קליפה וחוטא, ובזה גופא – שמשמש בקדושה עצמה לעשות היפך הרצון.

ד

פרק יד: פירוש ואתה מחי'

וממשיך בפרק י"ד³⁷ – הפרק השייך לשנה זו³⁸, וז"ל: והנה בכ"ז ואתה מחי' את כולם כתיב³⁹ דהארת אור אלקי הרי נמשך להוות ולהחיות את כל הנבראים מאין ליש, וכדאיתא באגה"ק סי' ק'⁴⁰ דהארה דהארה דהארה (של הקו) הוא בכל הנבראים ונוצרים ונעשים כו', שהוא האור והחיות אלקי שנמשך בכל הנבראים (ע"כ).

(32) סנהדרין לח, א.

(33) לא רק להיות שומרת להפרי (של"ה יט, ב. אוה"ת נ"ד-ב ס"ע תתלד. ועוד), אלא גם להיות מסית ומפתה לעבור רצונו ית', כמשל הזונה ובן המלך (זח"ב כסג, א. תניא ספ"ט. ספכ"ט).

(34) תניא פרק כד.

(35) פרק יג.

(36) בתניא שם מובא המשל של האוחז בראשו של מלך וטומן פניו בתוך כו'. ובהמאמר מבואר למטה גם מזה (ככפנים) והוא כענין מעמיד צלם בהיכל (ע"פ תענית כו, ב. כה, סוע"ב).

(37) מספר י"ד שייך להעילוי דקיימא סיהרא באשלמותא, שהרי חודש הלבנה אינו ל' יום שלמים אלא כ"ט יום י"ב שעות תשצ"ג חלקים, ונמצא שמילוי ושלמות הלבנה הוא בין י"ד לט"ו.

(38) כפי הנהוג ללמוד בכל שנה פרק אחד מהעשרים פרקים של המשך ההילולא – ראה פתח דבר לד"ה באתי לגני תשכ"ח (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רלח).

(39) נחמ"י ט, ו.

(40) קלא, ב.

וצריך להבין, דהנה הפירוש אתה בפשטות⁴¹ הוא לעצמותו ית' שלמעלה מכל ענין השמות⁴², בחי' אנכי מי שאנכי דלא איתרמז לא בשום אות ולא בשום קוץ⁴³. וזהו ג"כ שאתה הוא לשון נוכח שמורה על גילוי⁴⁴, לפי שהעצמות הוא בכל מקום בהתגלות⁴⁵, ואיך מתאים זה עם מ"ש שאתה קאי על אור הקו.

וי"ל הביאור בזה שהיא הנותנת, דמכיון שבפסוק זה מדובר על החיות המתפשטת ומתלבשת בבחי' גילוי ("ואתה מחי") בכל מדריגות ההשתלשלות עד למטה מטה ("את כולם")⁴⁶, הנה מזה גופא ראי' שאין הכוונה רק על העצמות ממש, שהרי עצמותו ית' מובדל מענין ההתפשטות וגילוי⁴⁷, כ"א הכוונה על האור שבבחי' המשכה וגילוי בנבראים, בחי' אור הממכ"ע⁴⁸ שנקרא ג"כ אתה כמבואר בכ"מ⁴⁹.

והגם שאין לייחס החיות למקור אחר חוץ ממנו ח"ו, כי הוא מקור כל החיים⁵⁰ ואין עוד מלבדו⁵¹, עכ"ז רצונו ית' שאופן המשכת החיות יהי' ע"י האור, ולגבי העצמות גם אור היותר עליון הוא העלם והסתר⁵²,

-
- (41) וכ"ה בכ"מ בפירוש תחילת פסוק זה (ראה סה"מ עזר"ת ע' קיז-ח. מלוקט ח"ג ע' רכב).
- (42) ראה גם תו"א כז, ד. לקו"ת ויקרא א, א. אוה"ת-נ"ך ח"ג ע' א'שכט. ובכ"מ.
- (43) לקו"ת פנחס ט, ב. זח"ב מב, ב. אג"ק ח"ב ע' מא-ב. ועד"ז לשון 'אתה' (הע' שלפניו).
- (44) ראה סידור עם דא"ח שבהע' 49.
- (45) שלכן שם שמים שגור בפי כל (תו"א יד, ב), וגם תינוקות אומרים אתה לנוכח על עצמות א"ס (ד"ה א"ר אלכסנדר תשל"א. ציון במשפט תשח"י. שיחת ש"פ בראשית תשי"ג ס"ח-ט. ועוד).
- (46) ראה ד"ה כי קרוב תרע"ח, ראשית גוים תשט"ו. וכמו פשטות הכתובים שנכלל הכל מלמעלה עד למטה: השמים, שמי השמים. . הארץ. . הימים וכל אשר בהם וגו'.
- (47) ראה אוה"ת-ענינים ד"ה לה"ע אוא"ס בכחך הגדול פ"ו. ד"ה מצותה משתקע תרע"ח (סה"מ תרע"ח ריש ע' קיג). ד"ה באתי לגני תיש"א פ"ה.
- (48) דאור הקו הוא כללות בחי' אור הממלא כל עלמין (קיצור סדר השתלשלות' פ"ה. וש"נ).
- (49) לקו"ת מסעי צא, ב. תער"ב ח"ג ע' א'תלו. סה"מ מלוקט ח"ד ע' לה ואילך. ד"ה זה דשנת תשד"מ. ועוד. – ובזהר ח"ג קצג, ב: "תלת דוכתי (ספירות – עי' הגהות הרח"ו שם) אינון דאיקרי כל חד אתה" נתבאר בסידור-עם-דא"ח לט, ג. (בהוצאה החדשה סד, ג. יהל אור ס"ע תכז).
- (50) ראה יומא עא, א. תניא פרק מד (סג, א. ועוד). ועיג"כ שם אגה"ק סי' כא (קלג, ב).
- (51) ואתחנן ה, לה.
- (52) הגילויים מעלימים על העצם (סה"מ עת"ר ע' קמט), ועד"ז גילויים מסתירים על העצמות (לקו"ת ח"ט ע' 75 ו' 30. ועיג"כ לקו"ת דרושים לש"ש סד, ג. ד"ה ויאמר לו יונתן

וכמאמר⁵³ אוכם הוא קמי', דמה שנראה ונרגש בגלוי הוא האור ולא העצמות.⁵⁴

וזהו שמפרש כאן 'ואתה' על האור, הגם שמקור האמיתי הוא העצמות, לפי שהמשכת החיות מעצמותו ית' היא, לא כמו שהוא בעצם עצמותו אלא כפי שבא בבחי' גילויים. דהגם שזהו גילוי לגבי העולמות (שלכן נק' ואתה), אבל לגבי העצמות זהו העלם. וכן מוכח ממ"ש אדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה⁵⁵ ש'אתה' קאי על אותיות דיבורו ית' מאל"ף עד תי"ו וה' מוצאות הפה, שזהו וודאי בחי' הסתר, שהרי אור ענינו גילוי עכ"פ, משא"כ אותיות ענינם כלים המסתירים⁵⁶, אלא זהו כפי שהעצמות בא בבחי' הסתר באור ואותיות.

וי"ל שהוא ע"ד המבואר בענין השמות, שבספרי הקבלה⁵⁷ מייחסים השמות לספירות, כמו שם אל במדת החסד, שם אלקים בגבורה וכו',⁵⁸ וידוע⁵⁹ שאין הכוונה בהשם על גוף הספירה עצמה ח"ו אלא לעצמות הבורא דוקא כמארז"ל⁶⁰ אליו ולא למדותיו. אלא שבזה ('אליו') גופא, הכוונה היא, לא כמו שהוא מצד עצם עצמותו, שהרי העצמות לא איתרמו לא

פר"ת. להבין ענין ערב ר"ח ור"ח תשי"ד. סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 158 והע' 31).

53) ע"פ תקו"ז תיקון ע' (קלה, ריש ע"ב): כתר עליון אע"ג דאיהו אור קדמון אור צח וכו', איהו אוכם (חשך) קדם עילת העילות. . דכולהו נהורין אתחשכאין קמי'. (ראה גם זח"א כג, א. לקו"ת צו יב, א. תרצ"ט ע' 104). – וב' אופנים ב'אוכם': א. ביאור מהרב המגיד ממעזריטש שענינו ביטול (אור' ויצא, נת' בלקו"ת בלק סט, א. ועוד), וכ"ה ברוב המקומות; ב. ענינו העלם (לקו"ת חוקת נט, ג. ד"ה ותנח התיבה עת"ר). – בפנים הוא כאופן הב'.

54) ולכן בצמצום הראשון, שהו"ע התעלמות האור בבחי' סילוק לגמרי, אז דוקא, "המאור הוא בהתגלות" – תו"א שבהע' 45. וראה ג"כ סה"מ מלוקט ח"ב ע' רלב.

55) פרק ב (פירוש נוסף).

56) ראה שער היחוד והאמונה סוף פ"ד. לקו"ת צו טז, ד.

57) ראה זח"ג רצו, א. פרדס ש"א פ"י. ע"ח שער השמות פ"ג; ו. לקו"ש חכ"א ע' 195 וש"נ.

58) פירש"י בראשית א, א. ובשער היחוד והאמונה פרק ז (פא, ב): מדה זו ושם זה.

59) ראה בכ"ז לקו"ת ד"ה להבין מ"ש באוצ"ח בתחלתו ס"א (ויקרא נא, ג-ד). שרש מצות התפלה פרק ב ואילך (דרך מצותיך קטו, א). וש"נ.

60) עה"פ (ואתחנן ד, ז) בכל קראינו אליו (עצמותו ית') – פרדס שער הכוונה (לב) פ"ב (בשם הספרי). אילימה רבתי מעיין א תמר א. וראה סה"מ תקס"ז ע' רמו (בשם הספרא). בחיי ואתחנן ד, ז. עקב יא, ג. סה"מ תרמ"ב ע' רנ. וש"נ.

בשום אות וכו' כנ"ל, אלא כפי שהוא ביחס לפעולותיו ית' (ע"י הספירות) וכמארז"ל⁶¹ לפי מעשי אני נקרא, שזהו מה שאני (בעצמותי) נקרא, אבל הוא כפי שאני פועל במעשי. – ועד"ז י"ל בנוגע 'ואתה' שהוא דוגמת שם⁶², דזה שמייחסים ואתה לאור הקו, הכוונה בזה היא לעצמותו ית' (אליוי) כפי שפועל (בהתעלמות העצמות) ע"י האור⁶³.

קיצור: בהמאמר מפרש ואתה על אור הקו; בשער היחוד והאמונה מפרש על האותיות. שרש האמיתי עצמות, אלא שפועל ע"י התעלמות באו"כ. וי"ל ע"ד שמות, שהן אליו ולא למדותיו ומ"מ נק' ע"ש מעשי.

ה

חיות והתהוות

וביאור הענין יובן ממ"ש בתחילת הפרק "דהארט אור אלקי הרי נמשך להוות ולהחיות את כל הנבראים". ויש לדייק, הלא כבר ביאר (בפרקים י"ב-יג) כמה עניני התהוות מאוא"ס⁶⁴, וההוספה בפרק זה הוא לכאורה רק בענין ואתה מחי', ומדוע כותב "להוות ולהחיות".

וי"ל ע"פ מ"ש בשער היחוד והאמונה⁶⁵ על פסוק זה, "אל תקרי מחי' אלא מהוה דהיינו יש מאין"⁶⁶. וידוע הכלל⁶⁷ בלימוד אל תקרי שהדרשה

61 שמו"ר פ' שמות פ"ג. המשך זה פרק יא, וד"ה זה תשכ"א. וראה היום יום יא תשרי.

62 ועפ"ז יומתק מ"ש בזהר שם (שבהע' 49) שג' ספירות נק' אתה, כי ענין השמות הוא מצד ההתלבשות בספירות וכלים. וכ"ש להביאור שקאי על האותיות (כלים). – ומ"מ הוא רק דוגמת שם (למעליותא), כדלקמן ס"ה והע' 89.

63 ובפרט ע"י קו המדה שהוא (לא רק אוכם קמי' כנ"ל, אלא גם) דוגמת כלי' (סה"מ מלוקט ח"ג ע' רכב הע' 16. ועיג"כ סה"מ תרנ"ט ע' מט. מלוקט ח"ב ע' רלב, ובהע' 33) – והרי שמות מתייחסים למדות וכלים. וכ"ש להביאור שאתה קאי על אותיות (ועיג"כ תו"א לו, א. סה"מ תרמ"ב ע' רצא).*

64 הן לפני הצמצום – ספי' אין קץ, הן לאחר הצמצום – עולמות אין מספר (פרק יב) והן למטה מטה עד מדריגות היותר אחרונות (פרק יג).

65 פרק ב.

66 ע"פ פרדס שער ו (שער סדר עמידתן) פ"ח. ראשית חכמה שער הקדושה סוף פרק ז. של"ה שער האותיות מאמר ג-ד ושם אות ס (ע' א).

67 הליכות אלי ס"ג. לקו"ש חכ"א ע' 24 הערה 27. וש"נ. לקו"ש חל"ד שם הע' 13. סה"מ מלוקט ח"ב ע' שכה. ובהנסמן שם הע' 5. אנציקלפדי' תלמודית ערך 'אל תקרי' [תחילת כרך ב]. [אוה"ת (כרך ה ע' 1834). ובכ"מ.]

אינה שוללת פירוש הפשוט אלא מוסיפה עליו בדרך לא זו אף זו⁶⁸, והיינו דהגם שמפורש בכתוב רק מחי', הנה אל תקרי רק מחי', אלא גם מהוה. ומכיון שהוסמכו והוקשו ב' הענינים דהתהוות וחיות זל"ז בפסוק אחד ובתיבה אחת⁶⁹, מובן דאע"פ שהתהוות וחיות הם ב' ענינים, ביחד עם זה, הם קשורים זב"ז ועד שניתן ללמוד זמ"ז⁷⁰.

והענין הוא דהנה מהחילוקים שביניהם הוא⁷¹, שהתהוות היא באופן שהמהווה מעלים א"ע מהמתהווה ונרגש להנברא שהוא יש ודבר נפרד בפני עצמו⁷², ועד שנדמה לו שאין לו עילה וסיבה⁷³. אלא שכ"ז הוא בנוגע גוף⁷⁴ הנברא, היינו עצם הווייתו מאין ליש. ואילו חיות הנברא היא באופן של גילוי, שמרגיש שהוא חי⁷⁵, ורואה כיצד יש לו קיום וחיות, שהרי השפעת החיות היא לכל נברא לפי הטבע ותכונות המיוחדות של כ"א בפרטיות⁷⁶.

וידוע הדוגמא לזה⁷⁷ שבהמאמר תדשא הארץ דשא⁷⁸ יש ב' ענינים, התהוות גוף מציאות הדשא מאין ליש, ואח"כ קיום וחיות הדשא, די שוגים של דשא הדורשים ריבוי גשמים ויש מהם הדורשים מיעוט גשמים,

(68) ראה גם סה"מ תרס"ג-ד ע' רעז. תרצ"ט ע' 11.

(69) הכוונה "אל תקרי" כאן היא, לא שיש איזה קושיא בהקריאה של הפסוק, כפי שהוא בדרך כלל בלימוד "אל תקרי", אלא הוא כהסוג של לימוד שהוא "כמו סימנא בפיהם . . . כדמות אסמכתא" (של"ה חלק תושבע"פ לשונות סוגיות אות א [תג, ע"ב] - לקו"ש חלק לד ע' 67-8 ובהנסמן שם).

(70) ע' תרצ"ט שבע' 68 (אלא שהביאור באו"א. ולהעיר מ'שערי לימוד החסידות' ע' נז).

(71) ראה בכ"ז ד"ה ואלה שמות העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' תתיב); תשט"ז. סה"מ מלוקט ח"ה ע' קח-ט.

(72) שער היחוד והאמונה פרק ד.

(73) דוגמת יש האמיתי - אגה"ק סי' כ"ף (קל, ב. ועי' ד"ה באתי לגני תיש"א פרק ד. וגם לעיני הזולת נדמה כך - עי' שער היחוד והאמונה פרק ג. אגה"ק שם בתחילתו). וראה לקמן הע' 85.

(74) ראה שער היחוד והאמונה ריש פרק ג: גשמיות הנברא וחומר וממשו. ובפרק ד (עט, ב): מסתתר בגוף הנברא וכאילו גוף הנברא הוא דבר בפני עצמו. ועיג"כ סה"מ תרנ"ט ע' לו.

(75) אלא שלא נרגש שזוהו חיות אלקי (פט"ו של המשך ההילולא. סה"מ תרצ"ט ע' 115. ועוד).

(76) בשער היחוד והאמונה פ"ז (פד, א) שחיות היא לפי ערך מהות הנברא. ובתניא פרק נא (עב, א): כפי כחו ותכונתו.

(77) ראה סה"ש תורת שלום ע' 121. וע"ש להבא להלן. ועי' סה"מ מלוקט שם.

(78) בראשית א, יא.

ועד"ז יש חילוקים במדת החום הדרושה לכל אחד מהם. וכאשר האדם מתבונן בזה, בא לידי ידיעה והכרה ועד שמורגש אצלו (אע"פ שהוא באופן מצומצם) שישנו מקור עליון שמשגיח בפרטית שיהיו כל הענינים הדרושים באופן המתאים לכל עשב ודשא לפי הטבע והתכונות שלו כדי שיוכל להיות חי.

אמנם למרות החילוק שביניהם, הנה כל המתבונן בענין החיות יכול להגיע לידי הכרה גם בענין ההתהוות. דכשנרגש אצלו שיש מקור עליון המחיי' אותו, בא לידי הכרה שכשם שאינו יכול להחיות את עצמו וזקוק להשגחה כנ"ל, כך (ומכל שכן) אינו יכול להוות את עצמו מאין ליש, וכהכלל⁷⁹ שאין דבר עושה את עצמו.

והטעם לזה, שהידיעה בחיות מביאו לידי הכרה בהתהוות הוא, כי הא"ס עושה את שני הענינים דלהוות ולהחיות, ששניהם מיוחדים בשרשם⁸⁰, אלא שהחיות נמשכת ומתלבשת בהנברא, ואילו כח המהווה מובדל⁸¹ מהנברא ואינו מלוכש בו אלא מקיף עליו בהעלם (כנ"ל). וזהו גם ששני הענינים נכללים באותו פסוק ובאותה התיבה ומ"מ יש חילוק באיזה אופן. דמה שמפורש (גילוי) בהפסוק הוא ואתה מחי', לפי שחיות בא בבחי' גילוי בהנברא, ואילו 'ואתה מהווה' אינו מפורש להדיא, לפי שהתהוות אינו בגילוי בהנברא, וזקוקים לדרישת אל תקרי כדי להבין ענין ההתהוות מתוך ענין החיות⁸².

ועפ"ז מובן מ"ש "להוות ולהחיות", דמכיון שהא"ס עושה את שני

(79) אמונות ודיעות להרס"ג מא' א פ"ב. חובת הלבבות ש"א רפ"ה. ספר החקירה ז, ב. ועי"ג המשך תער"ב ח"ב ע' תתקעג-ד. ד"ה ואלה שמות שם.*

(80) עי' שער היחוד והאמונה פרק ו. ועי' סה"מ תרצ"ט ע' 138. בסגנון אחר: חיותו של הנברא הוא כמו המשך והארה מהתהוותו, כדלקמן בפנים והע' 83.

(81) וידוע שפירוש הבעש"ט בענין התהוות תמידית הוא עה"פ (תהלים קיט, פט) לעולם הוי' דברך נצב בשמים, של' נצב מורה על תוקף והעדר השינוי, ע"ד נצב מלך (מלכים-א כב, מח. אוה"ת נצבים א"א ואילך. ועי"ג פירש"י וישב לו, ז. ד"ה וגם נצבה). וי"ל שבנוסף על ענין התמידיות, ה"ז מורה גם על ההבדלה של כח המהווה, דוגמת מלך שהוא בהבדלה ורוממות. ועי' ד"ה ואלה שמות שם (וראה גם סעיף הבא).

(82) עי' הגהת כ"ק אדמו"ר מהר"ש בענין מבין דבר מתוך דבר – לקו"ת לג"פ א, ד. נד' באוה"ת ח"ו ע' 2048. סה"מ תרל"ח ע' רכב. וראה סוף ד"ה וידבר גו' אנכי תרכ"ט.

הענינים, הרי גם החיות (ואתה מחי) היא המשכה והארה מא"ס המהוה (ואתה מהוה)⁸³, ולכן הם נלמדים זמ"ז⁸⁴. זאת אומרת שלמדים התהוות מחיות, והוא מה שנת"ל שע"י התבוננות בענין החיות בא לידי הכרה בענין ההתהוות. ולאידך, למדים גם חיות מהתהוות, דכשם שהתהוות הנברא מאין ליש היא מעצמות א"ס, אתה דלא איתרמיז כו' – שהרי זה שיוכל להיות נרגש להנברא שהוא יש נפרד כאילו בלי סיבה קודמת לו, הוא לפי שהתהוותו היא מעצמות ומהות המאציל ב"ה שאין לו עילה וסיבה שקדמה לו ח"ו⁸⁵ – כמו"כ החיות⁸⁶ היא מעצמות א"ס דוקא, שרש האמיתי ד'ואתה' כמשנת"ל.

ובזה יובן גם מה שמתחיל הפרק בפסוק זה, אף שלכאורה אינו צריך לראי' שהוא ית' מקור כל החיים⁸⁷, כי זהו היסוד להביאור שבהמאמר⁸⁸ שהאור הוא א"ס, לא רק לענין התהוות, אלא גם לענין חיות, והיינו שגם החיות (לא רק שהיא נמשכת מא"ס, אלא) היא עצמה א"ס, כי ואתה מחי' את כולם, שיש בה משרש האמיתי ד'ואתה' (אליו וכו')⁸⁹, ולכן היא מתפשטת בבחי' א"ס, למטה מטה עד אין תכלית.

(83) דההתהוות היא מאור הסובב, וממלא הוא הארה מסובב (תו"א הוספות לפר' ויקהל קיג, א. ועי' הע' 80). וראה של"ה שער האותיות אות סמ"ך: "ואתה מחי' את כולם, וכמו שדרשו אתה מהוה את כולם ממילא אתה מחי' את כולם". ובד"ה וידעת-מאסקווא (סה"מ תרנ"ז ע' נא) "כל נברא ונברא מרגיש שהוא חי . . הוא הוא האור דשם הוי" – והתהוות ה"ה משם הוי" (שער היחוד והאמונה פ"ד). ועי"כ מעין זה) סה"מ תרס"ג-ד ע' רטו ואילך. מלוקט ח"ה ע' רכה.

(84) עי' הע' 70.

(85) ע"פ ל' אגה"ק שם (הערה 73). – באגה"ק שם ליתא "וסיבה" אבל כן הוא בתורת שלום ע' 120 ואילך. וראה הכלל בזה בד"ה החודש תשמ"ו (נעתק בס' שערי לימוד החסידות פרק ה – ע' עא, ובהע' 2).

(86) ראה גם ד"ה החודש תשמ"ז ס"ג (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפד). וע"ש הע' 20.

(87) להעיר שבאורה"ת-ענינים שבהע' 47 אינו מביא הפסוק.

(88) ראה עד"ז בד"ה גן נעול תשמ"ז סוס"ד (סה"מ מלוקט ח"ד ע' רמ) שיסוד הענין מובא בתחלתו. וראה גם 'שערי לימוד החסידות' ח"ב פרק ב (ע' נו) סעיף ח.

(89) וי"ל שזוהי היתרון ב'ואתה' על ענין השמות (עי' לעיל הע' 62): בשמות מודגשת הפעולה – 'לפי מעשיו'; בהתהוות וחיות מודגש ה'פועל' – 'ואתה', ענין של א"ס, שהרי 'אין ביכולת שום נברא לברוא יש מאין ולהחיותו' (שער היחוד והאמונה פרק ד – עט, א. ועוד). וזהו ש'ואתה' אינו א' השמות והוא לנוכח. ועי' לקמן בהמשך סוף פרק טו. *

קיצור: כותב להוות, אף שהנושא הוא חיות, דכמו שהתהוות הוא המשכת א"ס למטה, כך גם חיות, וזהו שכ' בתחילת הפרק ואתה.

ו

את כולם, עד ביצי כנים

ואח"כ מוסיף בעל ההילולא: וכמאמר⁹⁰ הזן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כנים, דהאור והחיות מאיר ונמשך גם במדריגות היותר תחתונים והיותר שפלים (ע"כ). וצריך להבין, הרי כבר העתיק מאגה"ק שהארת הקו מאיר בכל הנבראים, ומה מוסיף במארז"ל זה.

וי"ל שההוספה היא עה"פ ואתה מחי' את כולם, כי מצינו בכ"מ⁹¹ בנוגע לשון "כולם" שפירושו רובו ככולו ולא כולו ממש, ובכדי לשלול פירוש זה מביא מארז"ל שממנו מוכח שהכוונה היא כולם ממש, גם ביצי כנים.

והענין הוא שכבר נת"ל בנוגע הלימוד אל תקרי שחיות והתהוות מלמדות זו על זו. והרי לימוד זה מביאו אדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה⁹² בהמשך לפירוש הבעש"ט⁹³ עה"פ⁹⁴ לעולם הוי' דברך נצב בשמים, שאותיות הדיבור עומדים תמיד⁹⁵ בכל הנבראים להוותם מאין ליש. ובהכרח שבזה שווים כל הנבראים כולם, שהרי הכלל אין היש עושה את עצמו הוא בכל נברא גם הכי קטן ושפל כמו ביצי כנים, כמבואר שם באריכות בענין התלבשות האותיות בכל נברא פרטי. והתהוות מלמדת על החיות שגם חיות כולם ממש היא א"ס, ואתה כנ"ל.

ולבאר הענין יותר י"ל דזה שמפורטים קרני ראמים וביצי כנים, אין הכוונה בזה רק בגשמיות – קרני ראמים היינו הבריאה הכי גדולה⁹⁶, וביצי כנים היינו הבריאה הכי קטנה – אלא גם (ובעיקר) לרוחניות הענינים⁹⁷.

(90) ע"ז ג, ב.

(91) ראה ט"ז או"ח סתקפ"ב סק"ג.

(92) פרק ב.

(93) פרק א.

(94) תהלים קיט, פט.

(95) וזהו הלשון "נצב בשמים" שהעמידה היא תמידית בלי השינוי (ראה לעיל הע' 81).

(96) בפירש"י ע"ז שם: חי' גדולה.

(97) דזה גופא שהוא כן בגשמיות משתלשל מזה שהוא כן ברוחניות (ראה תניא ריש פרק ג).

והענין בזה דהנה⁹⁸ מבואר בכתבי האריז"ל⁹⁹ שראם רומז על כתר, והקרניים שעל גבי הראם רומזים על הדרגות הכי עליונות שבכתר גופא. וביצי כנים היינו בריאה הכי קטנה גם מצד האלקות שבה, כדאיתא בפע"ח¹⁰⁰ כנים בגימטריא ק"כ, ורומז על ק"כ צירופים דשם אלקים¹⁰¹ שהוא מגן המסתיר על שם הוי"ו¹⁰². וזהו גם כנים מלשון כינוי, שענינו הוא איבוד השם ובמקומו בא הכינוי, כמבואר בתשובת המהרי"ק¹⁰³.

וזהו ג"כ מה שפירוש הרב המגיד¹⁰⁴ בענין נגד שמא אבד שמי¹⁰⁵ שבכדי להיות נגד שמא (נגד לשון המשכה – המשכת השם)¹⁰⁶, הרי זה ע"י אבד שמי, איבוד השם (הוי"ו) והתעלמותו בכינוי (אלקים; אדני) ומזה יש יניקה¹⁰⁷, והיינו שביצי כנים מורה על ענין הקליפות¹⁰⁸.

ועפ"ז מובן ההוספה של בעל ההילולא במארז"ל זה, דזה שאוא"ס מתפשט עד למטה מטה להחיות, הוא לא רק בכל העולמות ובענינים של

98) בהבא לקמן – ראה אוה"ת חיי שרה קכד, ע"ב. כרך ב תמד, א.

99) טור ברקת (מתלמידי האריז"ל) סי' תרנב (אוה"ת שם). וראה לקו"ת דרושים לר"ה נו, ב. 100) שער חג המצות פ"ז.

101) ראה בארוכה אגרות קודש כרך ב ע' יט.*

102) תהלים פד, יב. וראה שער היחוד והאמונה פ"ד; פ"ו. אוה"ת (יהל אור) תהלים עה"פ. שלכן אלקים בגימטריא הטבע (פרדס שער יב [שער הנתיבות] פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל קכא, ב. של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכם צבי סי"ח. לקו"ת פ' ראה כב, ריש ע"ג. וראה ד"ה זה תשד"מ).

103) שרש קסב, וז"ל: בכל התלמוד לשון כנוי משמע שאין [אוצ"ל: שאין זה] השם כלל כי היא דשילהי פרק הזהב (ב"מ נח, ב) המכנה שם לחבירו וכו', ופריך היינו מלבין היינו מכנה. וכן בעבודה זרה (מו, א) דריש ואבדתם את שמם וגוי' לכנות לה שם כו', ומדאפקינן לכנוי בלשון ואבדתם אלמא שהכנוי אבוד השם הוא. וכן בשבועות (לה, א) קורא כינוין חנון ורחום ארך אפים וכו' שאין שייכין כלל לשם. וגם כתב רבינו דוד קמחי בשרש כנה שכנוי הוא כסות והעלה [אוצ"ל: והעלם] השם. עכ"ל. [הערת המעתיק: לכאורה צ"ע מריש נזיר תוס' ד"ה נזיר וכו', דדמי טפ"ג].

104) לקוטי אמרים סימן רב. אור תורה סימן שצ (הובא ג"כ באוה"ת שם).

105) אבות פ"א מי"ג.

106) כמארז"ל (קה"ר פ"ז, א [ב]) הלך הקב"ה ת"ק שנה לקנות לו שם.

107) ראה המשך אגרת הנ"ל (הע' 101).

108) ולכן במצרים ה' מכת כנים, כי מיני' ובי' אבא לשד'י' בי' נרגא (סנהדרין לט, ב. תניא פלא), ועי"ז ה' יצ"מ – יציאה ממצרים וגבולים (אוה"ת שם).

קדושה או אפילו של רשות, אלא גם בקליפות¹⁰⁹ ואתה מחי' את כולם, כולם ממש.

קיצור: ביאור מה שמוסיף המארז"ל מקרני ראמים עד ביצי כנים.

ז

למטה מטה, ואציעה שאול הנך

וממשיך בהמאמר: "וכמ"ש¹¹⁰ אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך". הרי שמלבד מארז"ל הנ"ל, מוסיף בהמאמר פסוק זה. ויש לדייק בסדר הדברים שבתחילה מביא מארז"ל ואח"כ פסוק (שלכאורה צ"ל בסדר הפוך), וע"כ צריכים לומר שהפסוק מוסיף חידוש על המארז"ל.

וי"ל ע"פ הנת"ל שההמשכה למטה מטה כוללת לא רק קליפות וס"א אלא גם למטה מזה, היינו מי שעובר על רצון הבורא. ועפ"ז, מארז"ל הנ"ל שמביא תחילה הוא כנגד הקליפה עצמה, והפסוק שמביא אח"כ הוא כנגד עוברי רצונו שלמטה מקליפה, שהרי שאול הוא עונש לעוברי רצונו¹¹¹. וזהו החידוש במה שנאמר ואציעה שאול הנך, שגם שם ישנו אור א"ס. – אלא שעדיין צריך זה לתוספת ביאור, כי זה שהוא ית' נמצא בכל מקום אינו שייך לכאורה, לתוכן ענין ואתה מחי' את כולם המדובר כאן¹¹².

אך הענין יובן ע"פ מה שמבאר כ"ק אדמו"ר האמצעי¹¹³ על פסוק זה, דז"ש אם אסק שמים ואציעה שאול בהמשך אחד הוא, שכשם שאם אסק שמים שם אתה, אתה ממש, כמו"כ אציעה שאול הנך – אתה ממש כמו שאתה בשמים¹¹⁴. ומבאר זה בהקדים ענין השערות, דידוע דאת זה לעומת

(109) וע"ד מארז"ל (חוליו ז, ב) אין עוד מלבדו, ואפילו כשפים.

(110) תהלים קלט, ח.

(111) ולכן נברא השאול ביום שני, שבו נבראת מחלוקת (כ"ר פ"ד, ו), משא"כ ביום ראשון שנקרא יום אחד (בראשית א, ה) שהי' הקב"ה יחיד בעולמו (פרש"י, ב"ר פ"ג, ח). וזהו גם ענינו של יוה"כ"פ, כמארז"ל (ב"ר שם) יום אחד זה יוה"כ"פ, לפי שביוה"כ"פ אין השטן שולט (יומא כ, א).

(112) והוה מציי למימר לית אתר פנוי מני' (תקו"ז תי' ע. דף קכ"ב ע"ב), או סגנון כיו"ב, וע"ד לעיל הע' 109.

(113) אמרי בינה שער הציצית פרק כ"ב-כג.

(114) ודוגמתו בעבודה: כשם שאוא"ס למעלה עא"ק ולמטה עא"ת, כך יש מצב דאם אסק שמים שם אתה (ע"ד למעלה עא"ק), ויש מצב דאציעה שאול הנך (ע"ד למטה עא"ת).

זה עשה האלקים¹¹⁵, וכשם שישנן שערות בקדושה, כך ישנן בקליפה. דהנה בתכלית העילוי דקדושה ישנן שערות הזקן¹¹⁶ כמ"ש¹¹⁷ ועתיק יומין יתיב לבושי' כתלג חיור ושער רישי' כעמר נקא¹¹⁸, שזה מורה על עילוי האור, שמצד עוצם מעלתו אין בכח לקבלו כי אם ע"י צמצומים שזהו"ע השערות. וכמו"כ בלעו"ז, בשערהא אחידן¹¹⁹, שבמקום שאלקות היא כבר בצמצום, הנה כאשר ישנו צמצום נוסף דשערות, אזי יש יניקה ללעו"ז. וזהו ששער באשה ערוה¹²⁰, משא"כ בנוזיר כתיב¹²¹ קדוש יהי' גדל פרע שער ראשו, לפי ששערות דנוזיר נמשכות מבחי' עליונה דקדושה, משא"כ שערות דמל' (אשה), שנמשכות ממקום של צמצומים ודינים, מהן יניקה ללעו"ז. ומבאר שם שעל שערות דלעו"ז נאמר ואציעה שאול הנך וכתב¹²² מוריד שאול ויעל, שהירידה בשאול היא לצורך עלי'. דעונש¹²³ התורה אינם לשם עונש בעלמא ח"ו, כי התורה היא תורת חסד, אלא הם לצורך עלי'. וכיון ששאול הוא דין קשה ביותר, מובן גודל התענוג שמגיעים אליו עד שכדאי הירידה, כמארז"ל¹²⁴ מוטב דלידייני' וליתי לעלמא דאתי.

וי"ל הטעם שמבאר אדמו"ר האמצעי ענין השאול על פי ביאור ענין השערות הוא, כי זה שהוא ית' נמצא בכל מקום ולית אתר פנוי מני', זהו בחי' טוב כ"ע, ואינו באופן ששייך למקום השאול גופא. וזהו שמחדש¹²⁵ שגם מצד בחי' ממלא כ"ע, גם כפי שנמשך ע"י שערות וצמצומים עד באופן דהתלבשות בשאול, הנה גם שם הנך – כמו אם אסק שמים שם אתה. ויתירה מזו – הנה מבטן שאול שועת¹²⁶, שגם מתוך השאול גופא מכיר –

(115) קהלת ז, יד. וראה תניא פרק ו.

(116) ראה לקו"ת אמור לא, ד ואילך. סהמ"צ להצ"צ קה, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(117) דניאל ז,

(118) ראה גם לקו"ת ר"פ קרח (בענין הטלית וחוטי הציצית).

(119) זח"ג ס, ב.

(120) ברכות כד, א.

(121) נשא ו, ה.

(122) שמואל-א ב, ו.

(123) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 71. ובכ"מ.

(124) חגיגה טו, ב.

(125) עי' אמרי בינה שם קרוב לסוף פרק כב (בהוצאה חדשה: קנג, רע"ד).

(126) ע"ד שאמר יונה (יונה ב, ג). – אלא, שענין השאול אצל יונה לא הי' ענין בלתי רצוי שנעשה על ידו, ואדרבה, ענין זה הי' מצד ציווי ה' להדג שיבלענו כדי שלא יטבע

דערהערט ער – אלקות, וגם הפושע יכול להגיע לתכלית העליו.

ועד"ז במאמר ההילולא דזה שמביא פסוק זה הוא להפירוש שואתה מחי' קאי על ממכ"ע (בחי' שערות), שגם בשאול, הנה החיות היא א"ס – הנך (אתה), די ש בזה מבחי' אתה ממש כמו אם אסק שמים (וכמשנת"ל בענין ואתה). קיצור: הוספת ואציעה שאול הנך ע"פ ביאור כ"ק אדמו"ר האמצעי.

ח

העדר השינוי באצי'

אמנם לפ"ז ואתה מחי' את כולם קאי על חיות המצומצמת בנבראים שלמטה (בחי' שערות בלבד כנ"ל), וא"כ צריך להבין איך הוא אור א"ס. דהגם שהאור מתפשט עד למטה מטה, מ"מ לכאורה זהו רק שהאור מגיע למטה כל כך, אבל האור עצמו כפי שהוא למטה הוא לכאורה אור מצומצם ולא א"ס.

וי"ל הנקודה בזה, שזהו מה שמוסיף ומדגיש בהמאמר שהאור הוא א"ס בעצם, שמלבד התפשטותו בריבוי מדריגות, הנה גם כפי שמאיר למטה האור בלתי משתנה והוא א"ס, וז"ל: וכ"ז הוא לפי שהאור הוא א"ס בעצם, ע"כ [א] אין סוף ג"כ להתפשטותו, בריבוי המדריגות וההשתלשלות עד למטה מטה ממש כו', [ב] ובכל מקום שהוא נמשך ומתפשט אינו בהתפעלות והשתנות כלל, דאינו כדמיון הנשמה והגוף, דהנשמה הרי מתפעלת ממקרי הגוף, אבל האור האלקי המחי' ומהוה¹²⁷ אינו מתפעל ואינו משתנה כלל [עכ"ל]. ואח"כ מבאר בפרטיות באיזה בחי' שייך לומר בלתי משתנה, וז"ל: ומה שיכול להיות שינוי בהאור ע"י ההתלבשות, והיינו¹²⁸ מה שהתלבשות פועל איזה שינוי, הוא רק בהחיות שבבחינת כח, וידוע דחיות שהוא בבחי' כח הוא מהכלים דבי"ע, דכלים דבי"ע ה"ה בבחינת מציאות,

במי הים (מצו"ד שם, א), ולכן אין זה חידוש כ"כ שגם מתוך השאול ה"ה מכיר אלקות. ועיקר החידוש הוא שגם כאשר אציעה שאול, היינו, שהאדם מצד עצמו יורד לשאול ע"י החטא כו', מ"מ, הנך.

127) כאן נקט גם מהוה (כמו בתחילת הפרק) כי כאן מחלק בין התפשטות אוא"ס להתלבשות נשמה בגוף, והרי ההוכחה שהאור אינו משתנה היא מזה שהאור גם מהוה, כמשנת"ל (ס"ה).

128) צ"ע מה מוסיף. וראה לקמן הע' 138.

וכדאיתא באגה"ק הנ"ל דראשית היש הן כלים דבי"ע, ומשו"ז שייך בהם השינוי וההתפעלות [עכ"ל]. וצריך להבין, מכיון שהאור מתלבש בהכלים, מהו הביאור שהתלבשות זו אינו שינוי.

ויובן זה ע"פ מ"ש כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בארוכה בדרוש ג' שיטות¹²⁹ בענין כלים דאצילות, שגם בהם לא שייך ענין ההגבלה ושינוי. ומבאר בזה (ע"פ מאמר כ"ק אדמו"ר הזקן כפי שנרשם ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר האמצעי¹³⁰) דאיתא בזהר¹³¹ אמר הקב"ה לדוד, חייך אפילו במאנין דילי לא אשתמש אלא במאנין דילך. דמאנין הם בחי' הכלים, ופי' מאנין דילי הם כלים דאצילות שנקראים דילי משום דאיהו וחייהו וגרמוהי חד¹³², ומאנין דילך הם כלים דבי"ע. וממשיך שם¹³³ שענין הכלי הוא בחי' גבול וצמצום להגביל ולצמצם את האור, אלא שבאצילות גופא לא יתכן לומר שהכלים הם בבחי' גבול, דח"ו לומר כן באלקות, כי אם ענינם הוא להגביל מבחוץ לאצילות. וזהו כללות ענין עשר ספירות, ובפרטיות, הכלים שבאצילות, שלכן הם נקראים מאנין (כלים), אבל מ"מ הכלים עצמם הם בלי גבול.

וכמשל באדם התחתון¹³⁴ שכח הכתיבה שביד נמשך ע"י התחלקות האצבעות לכתוב אות אחת בלבד. דגם בעת שכותב אות אחת, יש בכח ידו לכתוב ריבוי אותיות, אלא שמגביל את עצמו שמה שיבוא עתה בדיו על הקלף יהי' רק אות אחת, דודאי אין זה הגבלה בכח הכתיבה שבידו. ועד"ז יובן למעלה שכל ההגבלה שבכלים דאצי" הוא רק לענין ההשפעה לחוץ, אבל באצי" גופא אין הגבלה. ואף שהמשל מכח הכתיבה אינו דומה לכאורה, שהרי באדם ישנו יד ואצבעות להגביל הכח, וא"כ הגם שהכחות שבעצם הנפש הן למעלה מהגבלה, מ"מ יכולה להיות הגבלה מצד התלבשות כח

(129) אוה"ת ענינים ע' רנח ואילך. – להבא לקמן ראה שם פ"י ואילך (ע' רעג ואילך).

(130) בספרו ביאורי הזהר קלה, ד ואילך; בהוצאה החדשה – מ, ד.

(131) פ' ויצא קמח, ב.

(132) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב. וע"ד ענין שמי המיוחד בי – ראה ד"ה לולב וערבה תרנ"ט. וש"נ).

(133) ע"פ ביאור ושבתה תקס"ב, ביכל כתי"ק אדמו"ר האמצעי עם הגהות כ"ק אדמו"ר הצמח צדק – נדפס אח"כ במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' קפת ואילך. וראה דרוש ג' שיטות הנ"ל פרק יא (ע' עדר). דרך מצותיך ע' קסט, א ואילך. ועי' בכ"ז המשך תרס"ו ע' קצא ואילך.

(134) והרי האדם נק' כן ע"ש אדמה לעליון, כלשון הכתוב ישע"י יה, יד – ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. וראה תניא ריש פ"ג.

הכתיבה בהיה, אבל למעלה לא שייך לומר כן שהרי אין לו גוף ולא דמות הגוף¹³⁵ אפי' רק כדי להגביל חוץ לאצילות. הנה ע"ז מסביר הצמח צדק שזהו מצד שהוא ית' כל יכול, וכשם שיש לו כח הבלי גבול כך יש לו כח הגבול כמ"ש בעבוה"ק¹³⁶, והאור נמשך ביחד עם כח הגבול¹³⁷, היינו שמגביל את עצמו¹³⁸ ע"י כח הגבול שבו שמה שיומשך מחוץ לאצי' יהי' בבחי' גבול גם ללא הכלים שמחוץ לאצילות.

והגם שזה גופא, שמכלים נמשך גבול, מורה לכאורה, שגם בהם עצמם יש ענין הגבול. הנה לזה מוסיף שם הצמח צדק שלא רחוק הדבר לומר שמקור לגבול אינו גבול בעצמו, כמוכח במכ"ש ממ"ש הרמב"ם¹³⁹ על עצמות הבורא ש"הוא היודע והוא הידוע והוא הדעה עצמה". והרי ענין החכמה וידיעה הוא הגבלה, ומ"מ כותב כן על עצמות הבורא, ופשוט שאין זה נחשב הגבלה בו ית' כלל ח"ו¹⁴⁰, א"כ הרי לפחות שייך לומר כן בע"ס, דהגם שהכלים הם מקור לגבול דבי"ע, הם עצמם אינם בבחי' גבול¹⁴¹. וכן

(135) ע"פ פיוט יגדל (ראה פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פרק חלק, היסוד השלישי). *
 (136) ח"א רפ"ח. וזהו שאומרים (פיוט וכל מאמינים) הכל יכול וכוללם – היכלת בגבול ובבל"ג – יחד (סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 648. וראה גם ביאורי הזהר הנ"ל. ועד"ז בסה"מ תרס"ח ע' רטו).

(137) במאמר הצמח צדק שם קאי לשיטת המערכת שלדעתו הכלי הוא בבחי' אצי' כמו האור. ובהגהות לד"ה פ"א תרנ"ח (ע' פו/סב/סד) מסיק שלהמערכת האור והכלי "הוא בחי' עצם אחד". ובוה מתרץ מ"ש בס"י (פ"א מ"ה): מדתן עשר שאין להם סוף (וראה גם סה"מ תרס"ח ריש ע' ריז).

(138) לפ"ז גם אם יש חילוק בין האור שלמעלה מכלים לאור המלוכש בכלים, אין זה שינוי מצד תפיסת המלביש, אלא רק שמגביל את עצמו, והגבלה עצמית אינה הגבלה (עי' המשך תרס"ו שם). משא"כ בכלים דבי"ע שהאור בא בהם בבחי' תפיסא (כדלקמן סי"א). ועפ"ז יש ליישב הצ"ע דלעיל הע' 128.

(139) הל' יסודי התורה פ"ב ה"י. הל' תשובה פ"ה ה"ה. סוף שמונה פרקים להרמב"ם. ועיג"כ מו"נ ח"א פס"ח. ח"ג פ"כ-פכ"א.

(140) בתניא פרק ב בהגהה (ו, ע"א). ובשער היחוד והאמונה פרק ט – פו, סוף ע"ב. ועוד) מבואר שצדקו דברי הרמב"ם רק כאשר האוא"ס מתצמצם בכלים דחב"ד דאצי' אבל לא למעלה מאצי' (ועיג"כ אוה"ת ואתחנן ע' רכח-ט). ברם כאן מסתייע הצ"צ מדברי הרמב"ם כפי שהם בפשוטות ולשונו היינו שמדובר בעצמות הבורא [וכשיטת המג"ד] (דרוש ג' שיטות הנ"ל ס"ו. וראה ספר הערכים-חב"ד ח"ד ערך אורות דספי' – פשיטותם וצירום).

(141) וראה דרוש הנ"ל שם (ס"ט – ע' רבע-רעג. סה"מ תרס"ח ע' ריד) שלפי שיטה זו דוקא מובן מ"ש בספר יצירה שהספי' הן אין-סוף כנ"ל הע' 137.

מוכח מביאור כ"ק אדמו"ר מהר"ש¹⁴² בענין התהוות מציאות הרע, כמ"ש¹⁴³ ובורא רע, והרי באצילות עצמו לא יגורך רע כתיב¹⁴⁴, ומ"מ מצד הכח להשפיע בבחי' גבול, נמשך מזה ג"כ בחי' ובורא רע, והיינו הך, כי המקור לרע הוא מצד כח המדידה והגבלה וצמצום.

קיצור: באור שבכלים דאצי' אין הגבלה כי הכלי הוא רק כח המגביל, שמה שיומשך חוץ לאצי' תהי' בבחי' גבול (מסתייע משיטת הרמב"ם בתוארים שלמעלה), וע"ד שנמשך רע מאצי' אף שאינו שייך באצי' עצמו.

ט

העדר השינוי גם בבי"ע

ולאחרי שמבאר בהמאמר שזה שהתלבשות פועל איזה שינוי הוא רק בהחיות שבבחינת כח, ממשיך: אבל באור המחי¹⁴⁵ אין בו שום שינוי והתפעלות כלל וכו' [עכ"ל]. וצריך להבין דכאן מדובר על האור שכבר נמשך חוץ לאצי', להחיות הנבראים המוגבלים דבי"ע, וכיצד אומרים שהוא א"ס עדיין גם למטה מטה בבי"ע.

ויובן זה בהקדים ביאור כ"ק אדמו"ר מהר"ש¹⁴⁶ בענין הידיעה למעלה, שהוא שינוי לכאורה בין קודם הידיעה בשעת הידיעה ולאחרי הידיעה, וא"כ צ"ל מ"ש הרמב"ם הוא היודע וכו' ואעפ"כ אין בזה שום ענין של שינוי והגבלה כלפי מעלה. ומבאר זה ע"פ לשון רז"ל¹⁴⁷ גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם, ידוע דייקא, היינו שידוע לפניו ממיילא ואינו בבחי' התלבשות. וזהו ב' הלשונות שכותב הרמב"ם¹⁴⁸ הוא היודע והוא הידוע, די'ש ב' בחי' בענין הדעת שלמעלה, דעת תחתון ודעת עליון. דעת תחתון הוא באופן של יודע, שהו"ע ההתלבשות – ער טוט זיך כביכול אן אין דעם, ומצד זה

(142) המשך ד"ה חייב אדם לברך תרל"ח פ"ל-לא (סה"מ תרל"ח ע' קסז ואילך).

(143) ישע"י מה, ז.

(144) תהלים ה, ה. לקו"ת במדבר ג, ג ואילך.

(145) כאן כותב מחי' בלבד. וראה הערה 127 הטעם שהוצרך להוסיף שם תיבת מהוה, אבל כאן א"צ לזה והשמיטה. וכן בסיום הפרק, וז"ל: וכמו"כ . . . בהאור וחיות אלקי המחי'. – כי חיות הוא נושא העיקרי של הפרק (הכל הולך אחר החיתום – ברכות יב, א).

(146) סה"מ תרכ"ז (קה"ת תש"ס) ע' שכג.

(147) עירובין יג, ב.

(148) הלי' יסוה"ת שם.

יש שינוי בין קודם הידיעה בשעת הידיעה ולאחרי הידיעה. ודעת עליון הוא באופן של ידוע לפניו ממילא, לא בבחי' התלבשות. ואין הכוונה שזוהי רק ידיעה כללית, כי אם זוהי ידיעה בפרטיות, וכמארז¹⁴⁹ בר"ה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון שנמנים אחד אחד, וכולן נסקרין בסקירה אחת¹⁵⁰, שזוהו"ע השגחה פרטית על כל פרט ופרט שנמצא למטה, אלא שזוהו באופן שאינו מתלבש בידיעה זו. וזהו שארז"ל¹⁵¹ עד שלא נוצרה המחשבה בלבו של אדם גלוי וידוע לפניו ית'. ובזה מתרץ רבינו הזקן¹⁵² מה שהידיעה במחשבת הנבראים הוא לכאורה כמו מחשבות זרות המבלבלות את האדם. אלא זהו לפי שאינו בבחי' התלבשות כלל, אלא גלוי וידוע בדרך ממילא.

ולבאר הענין יותר, מוסיף כ"ק אדמו"ר מהר"ש¹⁵³ שמצינו דוגמתו גם בנשמות דאצילות שאינן בבחי' שינוי והתפעלות גם בנוגע להנהגתם בפועל למטה, דזהו החילוק בין יוסף להשבטים¹⁵⁴, שביוסף כתיב¹⁵⁵ ויבוא הביתה לעשות מלאכתו, למיבדק בכתבי חושבני¹⁵⁶, ונעשה משנה למלך¹⁵⁷, ועד שבלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים¹⁵⁸, ואעפ"כ עמד על עמדו בעבודת ה' בדרגת העבודה שבעולם האצילות. וזהו שכתוב¹⁵⁹ והם לא הכירוהו, שמצד מעמדם של השבטים בעבודת הבורא באופן של רועי צאן היו עבדיך¹⁶⁰, שהיו בהתבודדות מחוץ לעיר כדי שעניני העיר לא יבלבלו אותם לעבודת הבורא, לא היתה להם הכרה באופן עבודתו של יוסף, שגם בערות הארץ¹⁶¹ היתה עבודתו בשלימות. וטעם הדבר, לפי שדרגת

(149) ר"ה יח, א.

(150) ואע"פ שעוברין זה אחר זה – פרש"י שם.

(151) ב"ר פ"ט, ג.

(152) מאמרי אדמו"ר הזקן שבהערה 154. וראה גם תו"ח, אוה"ת וסה"מ שם.

(153) שם ע' שכב.

(154) מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' קצב ואילך. תו"ח ויחי רמג, ב ואילך. אוה"ת מקץ כרך ו תתשב, א ואילך. תרל"ג ח"א ע' סג ואילך. עזר"ת ע' קג ואילך.

(155) וישב לט, יא.

(156) תרגום אונקלוס עה"פ.

(157) ראה מקץ מא, מ. שם, מג. פרקי דר"א פי"א.

(158) מקץ שם, מד.

(159) שם מב, ח.

(160) ויגש מז, ג.

(161) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד (בסופו).

השבטים היא בעולם הבריאה, ואילו דרגתו של יוסף היא בעולם האצילות כמבואר בתו"א¹⁶², וזהו שאמר יוסף לאחיו התחת אלקים אני¹⁶³, פי', לא תחת שם אלקים, מל' דאצי' מקור עולמות ביי"ע, אלא למעלה מבחי' שם אלקים, מבחי' גבוה מאד באצילות, לכן לא היתה המחשבה מעניני העולם מבלבלת אותו כלל, דוגמת ענין גלוי וידוע שבאצי' כפי שנמשך למטה.

ועפ"ז יובן מ"ש ששייך שינוי רק בהחיות שבבחי' כח, שהוא מהכלים דבי"ע, ומביא הטעם מאגה"ק הנ"ל לפי שראשית היש הן כלים דבי"ע. די"ל שמדגיש בזה שלהיותם ראשית היש ה"ה מאנין דילך ומשו"ז שייך בהם שינוי והתפעלות. משא"כ האור די"ס דבי"ע אינו בבחי' יש שהרי הוא מבחי' כלים דאצי'¹⁶⁴, וא"כ זהו בחי' מאנין דילי עדיין¹⁶⁵, גם כפי שנמשך למטה מטה (וכדוגמת יוסף), וכ"ש שאין שינוי בהארת הקו שבכלים אל¹⁶⁶.

קיצור: ולבאר איך האור הוא א"ס גם למטה בבי"ע, יש להקדים ענין גלוי וידוע, וביוסף הי' כזה גם בעשי'. וכמו"כ באור הקו שבאור הנשמה דבי"ע שהוא בחי' מאנין דילי, משא"כ בכלים דבי"ע שהם בחי' נברא.

יו"ד

הבעש"ט

ועוד י"ל ע"פ מה שמוסיף שם כ"ק אדמו"ר מהר"ש שמצינו כן אצל נשיאי ישראל גם בדורות שלאח"ז, והוא שפעל הבעש"ט ז"ל שאף שהי' למטה בעוה"ז הגשמי לא יהי' לו שום סתירה כלל להיות ג"כ בעולמות העליונים. וכמו שמבאר כ"ק אדמו"ר האמצעי¹⁶⁷ שהבעש"ט התפלל כמה

(162) קג, סע"א ואילך.

(163) ויחי נ, יט.

(164) כי האור דבי"ע הוא מכלים דמל', שהכלים נעשים אורות (תניא קו"א קנו, ריש ע"ב. ע"פ ע"ח שער [מד] השמות פ"א-ב. סה"מ תרס"ו ע' כא. לז. ועוד), והוא הבחי' דאור הנשמה דבי"ע – אגה"ק שם (קל, א. ולאפוקי אורות נפש ורוח וכלים דבי"ע שהם בחי' נברא, ע"ש). (165) כמפורש בלקו"ת פ' ראה (כח, א-ב) ובביאורו"ז דלעיל (קלה, א. בהוצאה החדשה מז, א). (166) ש"הארת הקו שהי' מאיר בכלים די' ספירות דמלכות בקע הפרסא עמהם ומאיר בהם (בכלים הללו) בבי"ע כמו (שהאיר בהם מקודם) באצי' ממש" (אגה"ק שם, קלא, ב. ועי' סה"מ תרס"ו שם. סה"מ מלוקט ח"ג ע' רכד והע' 34. ועיג"כ תניא פ"ו בהגה [דף יא ע"א]. ועוד).

(167) תורת חיים שם רמט, ג. וראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן, אוה"ת וסה"מ שם.

תפלות שיוכל להשיב לשואלו דבר בעת עליית נשמתו כו', והיינו, דעם היות שכדי להשיב לשואלו בעניני עוה"ז צריך להשיב לפי פרטי השאלה והשואל, מ"מ בשעת מעשה עומד הוא בעבודתו ובמדריגתו כמו בעולם העליון.

ומסיים שבליל ש"ק הי' הבעש"ט ב' שלישי למעלה ושליש א' למטה, ובשאר ימי החול בהיפוך, שלישי א' למעלה וב' שלישי למטה. והיינו, שעילוי זה אינו מצד מעלת השבת, אלא מצד ענינו של הבעש"ט (שלכן הי' גם בשאר ימות החול), וכמו ביוסף. והיינו, לפי שצדיקים דומים לבוראם, ע"ד הענין דגלוי וידוע, שאינו מתפעל ואינו משתנה כו'.

ויש לבאר ההוספה של הדוגמא מהבעש"ט, דהנה ביוסף שהי' משנה למלך, היינו בבחי' רוממות, זה שהתעסקותו בכתבי דחושבנא הי' בבחי' ד"ע היא דוגמת כלים דאצי' שרק השפעתם לחוץ היא בבחי' הגבלה ואין השינוי בו בעצמו. אבל בהבעש"ט מדובר על שעת עלייתו בדביקות למעלה (לא בתנועה דהשפעה), ואעפ"כ הי' ביכלתו לשמוע הבקשה מהשואל דהיינו התלבשות בפרטי השאלה לפי ערך ואופן השואל (התלבשות בכלי המקבל), שזהו חידוש גדול יותר. וי"ל שבנמשל זהו"ע התלבשות האור, לא רק להוות (שי"ל שזהו הדוגמא מיוסף), אלא גם להחיות שהיא התלבשות יותר, ע"ד שלישי א' למטה, ומ"מ אינו נתפס בזה (ב' שלישי למעלה).

קיצור: גם אצל הבעש"ט הי' דוגמת זה, שגם בהתלבשותו בעניני העולם לא נשתנה, כענין גלוי וידוע. וי"ל שאצל הבעש"ט מודגש ענין ההתלבשות יותר לפי השאלה והשואל, דוגמת ענין החיות.

יא

אור אינו מתערב

והטעם לזה שאור המחי' אין בו שום שינוי והתפעלות כלל, ממשיך לבאר בהמאמר: לפי שאינו מתערב. והענין בזה, דהנה הטעם שאין האור משתנה אינו מצד ריחוק הערך בין האוא"ס להמטה מטה, שהרי נשמה בגוף, למרות ריחוק הערך שביניהם, ועד שהתקשרותם אינה אלא בכח המפליא לעשות, כמ"ש הרמ"א בשו"ע¹⁶⁸, עכ"ז, לאחר

התלבשתה בו היא מתפעלת ממקרי הגוף – כי אם הטעם הוא לפי שאינו מתערב. וכפי שממשיך: וכמ"ש¹⁶⁹ אין קדוש כהוי', ואיתא בזהר¹⁷⁰ כמה קדישין אינון ולית קדוש כהוי', דקדוש הוי' אינו כמו כמה קדישין דסדר השתלשלות, שקדושתם היא שאינם באים בהתלבשות וכאשר מתלבשים ה"ה בבחי' תפיסא, ותפיסא פועל שינוי¹⁷¹. משא"כ קדוש הוי' שהוא בחינת האור, הנה גם כאשר בא בהתלבשות, אינו בבחינת תפיסא לפי שאינו מתערב.

וכמו עד"מ אור המאיר דרך הזכוכית, ויש זכוכית אדומה ירוקה ולבנה¹⁷², דיש חילוקים במראות אלו, אבל האור ה"ה פשוט ובלתי יש בו שום מראה כלל ממראות הזכוכית, לפי שהוא רק מה שמאיר על ידם. וגם כשמאיר על ידם בהתלבשות דרך הזכוכית ואינו נראה אור פשוט אלא אדום או ירוק כו', והיינו באופן שהאור יש לו ערך עם הזכוכית, מ"מ אין האור נתפס, לפי שאינו מתערב.

והדוגמא מזה יובן בהאור וחיות אלקי המחי', כמבואר לעיל בענין מ"ש בהמאמר "להוות ולהחיות", שהתהוות מלמדת על חיות, דכמו שמובן שבהתלבשות כח המהווה אא"ל שהמהווה יתפעל מהנתהווה ממנו¹⁷³, כמו"כ התלבשות האור להחיות אינו פועל בו שינוי והתפעלות, כי אינו מתערב ע"י התלבשותו, והוא בבחי' קדוש שאין בו שינוי והתפעלות. וכ"ז הוא לפי ש"זאתה מחי'", שהאור הוא אין סוף בעצם, וגם התפשטותו הוא בבחי' א"ס עד המדרי' היותר אחרונות והיותר תחתונות, ובכ"מ שנמשך אינו מתפעל ואינו משתנה, אלא הוא בבחינת פשיטות בעצם (כמ"ש בהמאמר).

קיצור: הטעם שאין שינוי בהאור אינו משום האי"ע שלו אלא לפי שאינו מתערב, דוגמת אור, וזהו הן באור המהווה כמ"ש אין קדוש כהוי' והן בהארתו המחי', והיינו שהוא א"ס ופשיטות בעצם.

(169) שמואל-א ב, ב.

(170) ח"ג מה, א.

(171) ראה לעיל הע' 138.

(172) מה שנקט אדומה ירוקה ולבנה, י"ל מפני שהם בג' הקוין, שזהו כללות סדר ההשתלשלות, אדומה (דין) קו השמאל, ירוקה קו האמצעי, ולבנה קו החסד.

(173) עי' שער היחוד והאמונה פרק ג. סה"מ תרס"ו ע' קצח. קונטרסים ח"א ע' קצה, א. ועוד.

יב

חילוק אור וכח

אמנם כ"ז הוא בחי' האור שהוא א"ס גם בהתפשטותו למטה, אבל בחי' כח הוא באופן של שינוי וכו'. והענין בזה, כפי שמבאר אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בארוכה¹⁷⁴ החילוק שבין אור לכח, דהנה גם הענין הכי עליון שבאדם, ענין השכל, שהוא ראשית הגילוי מעצם הנפש, אינו באופן של אור פשוט, אלא הוא באופן של כח, שענינו הוא ששייך בו שינוי והתפעלות. וזהו שבשכל יש חילוקי דרגות, שכל פנימי ושכל חיצוני, שכל עמוק ושכל שטחי, ולא רק מצד השינוי בבירור וזיכוך כלי המוח של האדם המשכיל, שמי שכלי מוחו מבוררים ומזוככים יותר יכול לקבל שכל עמוק, ואם לאו, יכול לקבל רק שכל בחיצוניות או רק שכל שטחי¹⁷⁵, כי, אם נאמר שזהו רק מצד בירור וזיכוך כלי המוח, לא הי' אפשר להיות מציאות שהאדם ישיג תחילה שכל פנימי ואח"כ שכל חיצוני, שהרי מצד בירור וזיכוך כלי המוח הסדר הוא שכלל שהאדם עובד יותר עם כלי המוח ומשכיל יותר, צריך לקבל יותר אור, ובמילא לא יתכן סדר הפוך, שישג תחילה שכל פנימי, ואח"כ ישיג שכל שטחי וחיצוני.

ואין לומר שהסיבה לכך שמשיג תחילה שכל פנימי ואח"כ שכל חיצוני, היא, לפי שענתה קאי בהאי מסכתא שאל'י שייך השכל פנימי ואינו עוסק במסכתא אחריתא שאל'י שייך השכל החיצוני, שהרי אנו רואים לפעמים שגם באותו ענין שכלי ישיג תחילה את הפרטים הפנימיים שבשכל ורק אח"כ ישיג את הפרטים החיצוניים שבשכל זה גופא. וא"כ, בהכרח לומר שהשינוי בקבלת השכל אינו רק מצד בירור וזיכוך כלי המוח, אלא שיש גם שינויים בהשכל עצמו, שלכן נקרא כח השכל ולא אור השכל. משא"כ בענין האור, הנה אף שיש שינוי בין אור השמש אור הלבנה ואור הנר והאבוקה, אין זה שינוי בהאור כי אם בהמאור, שאור זה שייך למאור הגדול זה השמש, ואור זה שייך למאור הקטן זו הלבנה, ואור זה שייך לנר ולאבוקה. וממשיך שם, שמה שלמטה אין אור השמש מאיר כ"כ כמו למעלה, הרי

(174) המשך תרס"ו ד"ה אין עומדין תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תעז ואילך).

(175) ולהעיר מהמשך תרס"ו שם: ואם כי אפ"ל כך, אבל אין האמת כן כו'.

זה לפי שהשמש הוא ג"כ נברא ובע"ג¹⁷⁶, אבל כאן מדובר אודות אור שהוא אין סוף בעצם, ולכן, גם כאשר נמשך למטה מטה הרי הוא באופן דאין תכלית, שאינו מתערב, אינו מתפעל ואינו משתנה.

קיצור: כח הוא באופן של שינוי; אור הוא בחי' פשיטות בכל מקום.

יג

סיום

וסיום הפרק הוא: וזהו למטה מטה עד אין תכלית, שהוא בהתפשטות ובגילוי עד גם במדריגות היותר שפלים בתכלית. ובפרקים שלאח"ז מסיים ביאור הענין דאור א"ס למעלה עד אין קץ, שגם שם הוא באופן כזה, שבכל מקום שנמצא הרי הוא באופן דאין קץ.

אמנם גם לאחרי ההפלאה בב' ענינים אלו שבאוא"ס הרי זה מ"מ אור שענינו גילוי, ואין זה עדיין ענין האוצר שהוא סתום למעלה מגילוי¹⁷⁷. וזה נותנים לכל אוא"א מישראל בהיותו צבאות הוי' כדי שילך למלחמה בעולם, החל מהמלחמה עם האל זר אשר בקרבך זה יצה"ר¹⁷⁸, ובאופן דנצחון כמאמרז"ל¹⁷⁹ והנצח זו (בנין) ירושלים, היינו לבנות את הירושלים שבו, יראה שלם¹⁸⁰, והוא ע"י עבודתו באופן של מסירת נפש, למעלה אפילו מכח השכל בדרגא הכי עליונה. וזהו"ע אוצר של יראת שמים¹⁸¹ שבכאו"א מישראל מצד היותו חלק אלקה ממעל ממש¹⁸², בחי' היחידה ע"ש שמקבלת מיחיד¹⁸³, יחידו של עולם. וכאשר לוקח האוצר שלו ומבזבזו שזהו"ע העבודה במס"נ,

(176) ועוד זאת, שמה שאינו מאיר כ"כ למטה, אין זה מצד האור, כי אם מצד העכרוּרית שבהאור למטה, וכידוע דמצד גשם הנמצאים למטה נעשה עפרורית ועכרוּרית בהאור, ומשו"ז אין האור מאיר כל כך.

(177) ראה ד"ה באתי לגני תשכ"ח ס"ג (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רמב).

(178) שבת קה, ב.

(179) ברכות נח, א עה"פ דברי הימים-א כט, יא.

(180) ראה בראשית רבה, נו, י. לקו"ת פקודי ד, א. וראה תענית ט"ז ע"א בתוס' ד"ה הר אוה"ת בשלח ע' תרעח. ד"ה א"ר אושיעא תרפ"ט ס"ו.

(181) ראה ברכות לג, ב.

(182) תניא רפ"ב.

(183) ראה לקו"ת פ' ראה כה, א. סה"מ תרצ"ו ע' 57. וש"נ.

אזי פועל שגם נתינת האוצרות שלמעלה¹⁸⁴ היא באופן דבזבוז, למעלה גם מאוא"ס שלמעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית.

והעבודה באופן זה הוא מ"ש במדרש¹⁸⁵ משל למלך שנכנס למדינה והיו עמו דוכסין ואיפרכין כו', חד אמר אנא נסיב דוכסין לגבי וחד אמר אנא נסיב איפרכין לגבי כו', הי' שם פקח אחד אמר אנא נסיב מלכא. וכך אמר רבינו הזקן, מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ¹⁸⁶, זע איך וויל ניט דיין ג"ע התחתון, איך וויל ניט דיין ג"ע העליון, איך וויל מער ניט אַז דיך אליין, כמ"ש הצ"צ, ונתפרסם גם בדפוס¹⁸⁷. וע"ד זה נדרש מכאו"א, שיהי' אנא תאב מלכא, היינו להעצמות בלבד ('אתה') שלמעלה גם מהבחי' דאור א"ס שלמעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית. וענין זה פועל בעבודתו שאינו מתפעל משקר העולם, ואדרבה, ע"י עבודתו במס"נ, שטות דקדושה, מהפכו להיות ממנו קרש להמשכן לו ית', שע"ז פועל הענין דושכנתי בתוכם, דירה לו ית' בתחתונים, שענין הדירה הוא¹⁸⁸ שבה נמצא עצמות המלך כמו שהוא ('אתה'), ונמצא שם בגילוי¹⁸⁹, וענין זה נפעל ע"י ושכנתי בתוכם, בתוך כל או"א¹⁹⁰ מישראל.

קיצור: אוצר למעלה מאור וניתן לצבא, שעבודתם מס"נ למעלה מטו"ד, והו"ע הרצון להעצמות דוקא – אנא נסיב מלכא.

184) כולל התגלות אלקות ע"י הצדיקים (תניא שעהיה"א פ"ה) ובפרט נשיא הדור, אשר בתר רישא גופא אזיל (עירובין מא, א), וגם כאשר מתעלה בעילוי אחר עילוי עד לעילוי שבאין ערוך, לא יעזוב צאן מרעיתו (אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' קמא), וממשיך כל הענינים בגילוי, בטוב הנראה והנגלה (ופשיטא ללא צער ויסורים), עד לגילוי או"א"ס במוחש באופן דושכנתי, כמ"ש (ישעי' מ, ה) ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גוי'.

185) איכ"ר פ"ג, ח.

186) תהלים עג, כה.

187) סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"מ (דרמ"צ קלה, סע"א). נעתק ב"היום יום" יח כסלו.

188) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות – אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצו. תרל"ה ח"ב ריש ע' שנג. המשך תרס"ו ס"ע ג.

189) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1054. ועיי"כ 'מאמר ערוך' לד"ה באתי לגני תיש"א - ילקוט דירה בתחתונים פ"י ס"ג (ע' קסו).

190) להעיר מד"ה ועשו לי מקדש וגו' תשמ"ז (נעתק לקמן ע' מו [הע' 10]).

* הערות נוספות *

לד"ה באתי לגני תשב"ד

על טמא טמא ועל טהור טהור (תדבאר פ"ג ד"ה א"ר אושעיא כו' צדקת פרוזנו תרפ"ט פ"ג (סה"מ תרפ"ט ע' 116)), אשר, הבחינה על זה הוא הענין דבין משאבים (תדבאר שם), ששואבים לאחרים), דכיון שהלימוד הוא אצלו ענין שכלי בלבד, יכול לדייק בשכלו היפך התורה. והנצחון על זה הוא רק ע"י העבודה שלמעלה מהשכל, שהו"ע המס"נ.

[53] ויש להוסיף שלפי כל הנ"ל, ה'ל' קדם עה"ע" הכוונה כאן – לעילת כל העילות, דלית לעילא מגי' (זח"א שם) וכפ"י הפרדס (ש"ג פ"א. הובא ונת' בסה"מ תרצ"ז ע' 165. ועוד) דהיינו עצמות א"ס דלא איתרמז וכו', כנ"ל. ועוד: שני הפירושים מובאים בד"ה ותנח התיבה עת"ר. ובאופן ה'ב' הנ"ל מבאר שהאור לפנה"צ שבשביל העולמות נק' אוכם לגבי האור עצמי, דכיון שענינו להאיר עולמות שהם בחי' חשך, לכן גם הוא נק' חשך. ולפ"ז, לגבי העצמות י"ל כעין זה (אוכם) על כל אור, שהרי כל המשכת האור, גם הכי עליון, אינו בהכרח אלא בשביל עולמות (סה"מ תרצ"ט ע' 48; תש"ג ע' 125; מלוקט ח"ה ע' רפו והע' 44. ועוד).

ולהעיר, שמצינו עוד טעם שהאור שבשביל העולמות נק' חשך – לפי שנמשך ע"י צמצום (ד"ה ציון במשפט עתרו [סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' קמא] וד"ה אלה מסעי תשי"ט, וכן משמע קצת בד"ה ותנח שם). לפ"ז י"ל שגם כללות האור נחשב אוכם, שהרי כל המשכת אור מעצמות המאור ממש הוא ע"י צמצום עצום, כמבואר בהמשך ד"ה באתי לגני תשמ"ה, וד"ה החודש תשמ"ז (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפה-1) בענין הצמצומים שלפני צמצום הראשון. עוד יש להעיר מד"ה ביום השמע"צ תרס"ו (ע' לו).

[63] ואולי יש לתווכך עפ"ז ב' הפי' בשמו שלפנה"צ, שקאי על אותיות הרשימו ועל האור עצמו (ע"י אוה"ת ויקרא ח"ב ע' תשו באו"א קצת),

[1] פרקים יג-ד של המשך ההילולא ההילולא, עליהם סובב והולך מאמר דידן, מיוסדים על ד"ה להבין הענין שארו"ל שאור א"ס ב"ה הוא למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, נדפס באוה"ת-ענינים ע' קי ואילך, ומכונה בכתבי רבותינו נשיאינו בשם 'להבין ענין או"א"ס בכוח הגדול' (ראה לדוגמא בד"ה אתם נצבים עדר"ת שבהמשך תער"ב פרק שיא, נזכר לקמן בפנים ס"ו) – ועל ד"ה בעצם היום הזה פר"ת, בסה"מ פר"ת ע' רמא ואילך (ע"ש ע' רמג).

[9] בענין עד – ראה זהר ח"ב ר"פ וארא ובביאורי הזהר לו, ד. לקר"ת ד"ה אלה פקודי פ"ו וביאורו. פ"ד. ביאורי הזהר להצ"צ ע' קצג.

[28] פרטי העינינים דמסירת האוצר נתבאר בהמאמר דיום הש"ק, ד"ה צדקת פרוזנו. ומזה מובן, שגם כאשר העבודה בכל הגילויים שבנפשו היא עד אין קץ ואין תכלית, הרי זה ענין של אור וגילוי, וכיון שמלמעלה נמשך ענין נעלה יותר מאור וגילוי, צריך להיות כן גם למטה, שהרי צדיקים דומים לבוראם (ב"ר פס"ז, ח. במדבר פ"י, ה). והענין בזה, שגם במדרגת צדיקים, הנה כאשר העבודה היא ע"פ טו"ד, ה"ז בצירור המציאות שלו, ולכן, לא מספיק העבודה דבכל לבבך ובכל נפשך (ואתחנן ו, ה.), אלא צ"ל העבודה דבכל מאדך (שם) [שבעבודה

זו דוקא נקראת עושיין רצונו של מקום (ראה חדא"ג מהרש"א ברכות לה, ב. אור תורה להרב המגיד סימן קסו. לקו"ת שלח מב, ג)], שהו"ע המסירת נפש. ועוד זאת, שענין זה הוא לא רק בבחינת מהדרין מן המהדרין, אלא שנוגע ודרוש שבביל נצחון המלחמה נגד הלעו"ז, שהרי לולי זאת, יכול להיות ענין של לעו"ז בסוג היותר תחתון, כפי שמבאר בהמאמר (בפ"ג) שאפשר חלילה שבכח התורה אומר דבר הלכה שהוא היפך התורה (היפך הענין דקול מחצצים (שמואל-א שם), אלו האומרים

וארא עטר"ת. ועוד), וכנ"ל מאגה"ק שהתהוות מתייחסת להעצמות שלמעלה מאור וגילוי.

גם יש להעיר: לעיל מובאים ב' אופנים בואתה מחי': שקאי [א] על האור המחי'; [ב] על האותיות המהוות יש מאין. ואוי"ל דהגם שנת' שלגבי העצמות שניהם בחי' העלם, עכ"ז בענין אופן המשכת א"ס ('ואתה') על ידם יש חילוק: ע"י אור נמשך ואתה באופן שניכר ונרגש חיות בנבראים (אלא שלא תמיד נרגש שהוא אלקות), משא"כ ע"י האותיות שהן העלם, נמשך אתה באופן שמתעלם מהנברא כנ"ל בפנים (ישער היחוד והאמונה' פרק ד). וי"ל שזהו בהתאם להחילוק בין א"ס ואין תחלה (עי' עד"ז לקו"ש ח"ה ע' 97-8 בשוה"ג. ועיג"כ סה"מ תרנ"ט שבהע' 74. פר"ת סו"ע רכז).

[101] חשבון הצירופים הוא ע"פ המבואר בספר יצירה (פ"ד מ"ב. בקצת דפוסים מט"ז) שתי אבנים בונות שני בתים כו' חמשה אבנים בונות מאה ועשרים בתים. ופירוש משנה זו: אבנים - היינו אותיות, בתים - תיבות. ב' אבנים בונות שני בתים - משתי אותיות אפשר לעשות ב' תיבות, אשר בכל אחת מהן נכנסות ב' אותיות אלו אבל בצירוף (בסדר) אחר. לדוגמא ב' אותיות א, ב, - בונות ב' תיבות: אב, בא. ועד"ז חמש אותיות (וכמו האותיות: א, ל, ה, י, ס) יש לצרפן במאה ועשרים אופנים שונים אחד מחבירו בסדר האותיות וכנראה בחוש. מהם כ"ד צירופים מתחילים באות א', כ"ד - באות ל', כ"ד - באות ה', כ"ד - באות י', כ"ד - באות מ'. אלא שהצירוף העיקרי הוא: אלקים.

[135] ולשון הפיוט הוא: אין לו דמות הגוף ואינו גוף. וצ"ל דלכאורה צ"ל בסדר הפוך - אינו גוף ואפי' דמות הגוף אין לו - כקושיית השל"ה. - עיי' הביאור בסה"מ תרל"ח ע' ריז.

כי קמ"י שוויך, וגם האור כאותיות נחשב קמי העצמות. ולהעיר מד"ה א"ר עקיבא תשי"ז.

[79] ואולי יש להעיר שבזה יומתק שינוי הסדר בלשון אדמו"ר הזקן ב'בשער היחוד והאמונה' פרק ד. שבתחילה כותב: "ולגדולתו אין חקר ולכן משפיע ג"כ חיות והתהוות מאין ליש...". אמנם תיכף אח"כ כשמדבר איך שהוא למעלה מכח נברא, כותב בסדר הפוך: "שאין ביכולת שום נברא לברוא יש מאין ולהחיותו...". והיינו כי בתחלה נקט כפי סדר השגת האדם כשמתבונן איך לגדולתו אין חקר, ולכן מהקל אל הכבד, וכסדר אל תקרי הנ"ל שמהחיות בא לידי הכרה בהתהוות. ואח"כ בענין ההפלאה שבבריאה יש מאין שאינו בכח נברא, מתחיל מההפלאה שבהתהוות ואח"כ מוסיף שאפילו חיות אינו בכח נברא. ואוי"ל שענין זה (שמחיות מגיע להכרת ענין ההתהוות) מרומז במ"ש (ישעי' מ, כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, שזה שמגיע להכרה במי ברא (התהוות), מתחיל משאו מרום עיניכם, שבתחילה מכיר בהעליון המחי' אותו, ומזה בא להכרה ב"מי ברא" מאין ליש.

[89] וראה ד"ה אין עומדין דלקמן הע' 174 (מהפרדס) שהז' שמות "יש להם איזה פי' וביאור והיינו שיגזור מהם איזה פעל קצת", משא"כ שם הוי' (שלכן שם הוי' קאי על האור שהוא בבחי' פשיטות), ע"ש. ולפי' לכאורה זהו"ע שם הוי', שם העצם (שם). אמנם מזה שיש גם הפי' שבשער היחוד והאמונה ש'ואתה' קאי על אותיות, מוכח, לכאורה, שאינו מוגדר גם בשם הוי', ונמשך ע"י האור או ע"י כלים בשוה.

ואוי"ל שהו"ע אני שבאין ('אני', שקאי על עצמותו ית', ואין, שקאי על מל'), שהרי אני הוא כמו אתה, ובכלים, בחי' איהו שבגרמוהי (ד"ה

ד"ה באתי לגני תשד"מ

באתי לגני אחותי כלה¹ ומביא בעל ההילולא מ"ש במדרש² לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה³, וע"י שבעת העינים הבלתי רצויים נסתלקה השכינה מלמטה למעלה עד לרקיע השביעי, ואח"כ עמדו שבעה צדיקים החל מאברהם אבינו⁴ והורידו את השכינה למטה, עד כי משה שהוא השביעי וכל השביעין חביבין⁵, הורידה למטה בארץ.

ועיקר ההמשכה ובגילוי הי' במעשה המשכן שעשה משה כמ"ש⁶ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך משכן הגשמי⁷. וזהו מ"ש צדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עלי⁸, דעבודת הצדיקים היא להשכיח ולהמשיך את השכינה באופן של לעד, נצחי, שכל מעשי ידי משה הם נצחיים⁹. וע"י משכן הגשמי נפעל ושכנתי בתוכם גם בתוך כל אחד ואחד מישראל כדרשת רז"ל¹⁰.

אמנם ידוע שהירידה ע"י חטאים היא בכוונה תחילה בשביל העלי¹¹ שע"י אתהפכא חשוכא לנהורא, נעשה יתרון האור¹². וזהו שהמשכן הי'

- (1) שה"ש ה, א. – מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק יד מהמשך באתי לגני ה'שי"ת. *
- (2) שהש"ר עה"פ.
- (3) ראה ב"ר פי"ט, יג. וש"נ.
- (4) אחד הי' אברהם – יחזקאל לג, כד.
- (5) ויק"ר פכ"ט, יא.
- (6) תרומה כה, ח.
- (7) ב"ג דברים הגשמיים שמהם נעשה המשכן (תנחומא תרומה ה. שהש"ר פ"ד, יג. זח"ב קמח, א. פירש"י ודעת זקנים מבעלי התוספות ר"פ תרומה), או בט"ו דברים (בחיי שם כה, ז. כלי יקר שם, ג).
- (8) תהלים לז, כט. הובא בשהש"ר שם. ב"ר שם. במדב"ר פי"ג, ב.
- (9) סוטה ט, א.
- (10) הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פרק וקרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך תרומה כה, ח. של"ה סט, א רא, א. שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חלק כ"ו ע' 173 הערה 45*.
- (11) כמארז"ל (תנחומא וישב ד. תו"ח תולדות יג, א) עה"פ (תהלים סו, ה) נורא עלילה על בני אדם, וכהכלל בעליות וירידות – ראה הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' רמא הע' 9.
- (12) ע"פ קהלת ב, יג. סה"מ מלוקט ח"ד ע' מה. וש"נ. – וכמאמר (זח"ב קכח, ב. תניא פרק

מקרשים של עצי שטים, שקר אותיות קרש, שמהפכים השקר דעולם לקרש המשכן, והשטות דלעו"ז לשטות דקדושה, ועי"ז המשכת עיקר שכינה היא באופן נעלה יותר מתחילת הבריאה. וכן בנוגע המשכן שבכל או"א מישראל שמגיעים להעילוי דתשובה שלמעלה מעבודת הצדיקים¹³.

קיצור: ושכנתי בתוכם במשכן הגשמי וכן בתוך כל או"א. אחר הירידה, הנה ע"י העבודה דאתכפיא ואתהפכא, ההמשכה היא באופן נעלה יותר, וגם בנש"י, כמעלת הבע"ת על צדיקים, יתרון האור.

ב

צבאות ה' – קישור הענינים

וממשיך במאמר השני של המשך ההילולא שעל שם עבודה זו (דאתהפכא חשוכא לנהורא) נקראים ישראל בשם צבאות הוי', כמ"ש¹⁴ ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים, ויש ג' פירושים בצבא, ל' חיל, ל' צביון ויופי ול' זמן מוגבל, ובמאמר השלישי¹⁵ מאריך בביאור ענין צבא לשון חיל, שהוא פירוש העיקרי – קבלת עול ומסירות נפש¹⁶, ושכדי לנצח המלחמה, נותנים מלמעלה (לחיילי הצבא) אוצר עליון.

ויש לבאר קישור הענינים (יציאת מצרים וצבאות ה') דזה שהשם צבאות ה' ניתן לבנ"י ביציאת מצרים הוא לפי שעבודתם במצרים היתה באופן דצבא – קבלת עול ומסירות נפש לא להתפעל מחושך הגלות¹⁷. ועד"ז בכל הגלויות

ז"ך. ועוד) כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, כמבואר בהמשך. (13) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד, מברכות לד, ב. (ועיג"כ ד"ה מים רבים תשל"ח, סה"מ מלוקט ח"א ע' רע"ז. נדפס גם בלקו"ש ח"כ ע' 279-280).

(14) בא יב, מא.

(15) במאמר השני מבאר רק שני הענינים דצביון וזמן מוגבל.

(16) ראה ד"ה באתי לגני תשכ"א דזה שצבא הוא מלשון צביון (התכללות) נוגע להכנת העבודה (שמקבל על עצמו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך – התכללות עם כלל ישראל), וצבא מלשון זמן מוגבל הוא תנאי בעבודה (שתורה ומצות צריכים לקיים בזמן ומקום וטבע העולם), וצבא לשון חיל היא העבודה עצמה – קבלת עול ומסירות נפש.

(17) נשמות ישראל במצרים היו בתכלית השפלות בעיניו קשים ומרים ועם זה שמרו להיות מצוינים שלא שינו שמם ולשונם ולבושם ועמדו על משמרתם בתכלית החוזק – סה"מ תש"א ע' 87. וראה פסיקתא דר"כ פ"י. אגרות קודש חט"ו ע' קיח. היום יום

שנקראים מצרים על שם שהם מצירות¹⁸ – זיי מאכן איינג אידישקייט און אידן – וצריכים קבלת עול ומסירות נפש (חיל, צבא) לא להתפעל מהחושך, והאוצר היא נתינת כח לאנשי הצבא בשביל עבודה זו. ובכדי לבאר מהו אוצר זה, מביא (מפרק יב ואילך) דאיתא בתקו"ז¹⁹ אוא"ס למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית. ומבאר שהאור הוא א"ס ובלי גבול ומתפשט למטה מטה ע"י ריבוי העלמות והסתרים עד למדריגות היותר תחתונות והיותר אחרונות, דזהו טבע מלשון טובעו בים-סוף²⁰, שהאור מכוסה ונעלם לגמרי – למטה עד אין תכלית.

ויש לדייק בסדר הביאור בהמאמר שמקדים ענין אוא"ס למטה עד אין תכלית משך ג' פרקים²¹, ולכאורה הלא העיקר הנוגע הוא הביאור דאוא"ס למעלה עד אין קץ שזהו ענין האוצר כמבואר אח"כ בהמשך²², ומהאריכות בענין אוא"ס למטה משמע שהוא ענין עיקרי. וי"ל הביאור בזה²³ שענין ירידת האור למטה מטה שייך להעבודה דצבא, שאינו מתפעל אפילו מחושך היותר גדול.

אלא שלפי זה צריכים תוספת ביאור בהמשך לפרק יד – הפרק השייך לשנה זו²⁴, וז"ל: "והנה בכז' ואתה מחי' את כולם כתיב"²⁵. דהלשון "בכל זה" מורה על צד ההפכי – שאוא"ס מתפשט למטה בגילוי, ומבאר שחיות

יב ניסן. פירש"י בא יב, כח. ויק"ר סו"פ אמור בפ"י גן נעול.

(18) ב"ר פט"ז, ה.

(19) סוף תיקון נו. (וראה שם תיקון יט – מ, ב). ז"ח לה, סע"ג.

(20) כלשון הכתוב – בשלח טו, ד. ועיג"כ סה"מ מלוקט ח"ה ע' קח-ט.

(21) בפרק יב מבאר עצם ענין אוא"ס – א"ס ובלי גבול (שלכן מתהווה מהאור זה ספירות ועולמות בלי מספר וכו'); בפרק יג מבאר ענין ההתפשטות "למטה עד אין תכלית" במדריגות היותר אחרונות באופן דהעלם והסתר; בפרק יד (השייך לשנה זו) מבאר ענין ההתפשטות "למטה עד אין תכלית" באופן דגילוי, כדלקמן.

(22) פרק יז.

(23) במ"א (ד"ה זה תשכ"ב; תשכ"ד. ועוד) מבואר טעם לסדר זה, כי ע"י שיובן גודל העילוי דאוא"ס למטה עד אין תכלית יובן יותר גודל העילוי דאוא"ס למעלה עד אין קץ. והחידוש בפנים הוא שגם הביאור באוא"ס למטה עד אין תכלית עצמו שייכת לענין צבא.

(24) כפי הנהוג ללמוד בכל שנה פרק אחד מהעשרים פרקים של המשך – ראה פתח דבר לד"ה באתי לגני תשכ"ח (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רלח).

(25) נחמי' ט, ו.

הנבראים הוא הארה דהארה מאור הקו שהוא בחי' אור וגילוי דוקא²⁶.
וצריך להבין קישור הענינים דפרק זה להענין דהסתר הטבע והעבודה
דצבא.

קיצור: במאמר זה פירש צבא לשון חיל, קב"ע ומס"נ, העבודה במצרים
ובגלות, ולכן מאריך בענין אוא"ס למטה בהסתר. אך צ"ל ההמשך לפרק
יד בכיוון הפכי, שאוא"ס הוא בגילוי גם למטה.

ג

עיון בפרק יד

והנה כמו שצריך ביאור בהמשך הענינים מפרק יג לפרק יד, כעין זה
צריך ביאור בפרק יד עצמו, שמפרש את הפסוק ואתה מחי'
את כולם על האור והגילוי, כנ"ל. ולכאורה זהו היפך מ"ש בשער היחוד
והאמונה²⁷ שואתה מחי' את כולם קאי על האותיות דעשרה מאמרות
– "ואתה הן אותיות מאל"ף ועד תי"ו והה"א היא ה' מוצאת הפה מקור
האותיות", דאותיות הם כלים המסתירים על האור²⁸.

ובפרט לפי המבואר שם²⁹ באריכות שאותיות אלו יורדות על ידי
צירופים, חילופים ותמורות עד שמתלבשות בתוך כל נברא ונברא – וזה
שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" – והרי שם הוא העלם, כידוע תורת
הרב המגיד ממעזריטש³⁰ עה"פ³¹ וכל אשר יקרא לו נפש חי' הוא שמו,
שהשמות שקרא אדם הראשון לכל הבע"ח (לזה נאה לקרות שור וכו')³² הם
החיות שלהם. ועפ"ז מבאר משארז"ל במדרש³³ שקריאת השמות של אדם
הראשון הראה על גודל חכמתו ועד שחכמתו מרובה ממלאכי השרת, והיינו
שהשיג וידע השורש של כל מין ומין. ועד"ז בנוגע שמות בני אדם, ששמו

(26) ע"פ אגה"ק סי' כ"ף (קלא, ב).

(27) פרק ב. *

(28) שער היחוד והאמונה פרק ד בהגה. לקו"ת צו טז, ד. ועוד.

(29) פרק א.

(30) או"ת סו"פ בראשית. לקו"א סרמ"ד. וראה ד"ה באתי לגני תשט"ז (ס"ב).

(31) בראשית ב, יט.

(32) תנחומא שבהערה הבאה.

(33) תנחומא חקת ו. ב"ר פי"ז, ד. ראה לקו"ש חלק טו ע' 13 ואילך. חלק לה ע' 1 ואילך.

הפרטי של כאו"א הוא חיותו. – הרי שחיות כל הנבראים, שעז"נ ואתה מחי' את כולם, היא בחי' שם שהוא העלם לגמרי, כי באם הי' בזה גילוי מה הוצרך חכמה גדולה להכיר, והרי זה היפך מ"ש כאן שואתה מחי' את כולם קאי על גילוי.

קיצור: גם בפרק יד גופא צ"ב מ"ש שחיות הוא גילוי ממ"ש ואתה מחי', איך יתאים עמ"ש בשער היחוד והאמונה שואתה מחי' הוא 'שמו', והלא שם הוא העלם, כתורת הרב המגיד. הרי ב' פי' הפכיים בואתה מחי' וגו'.

ד

ירידה צורך עלי'

ר"ל נקודת הביאור בכל זה, ע"פ היסוד שנת"ל (ס"א) שכל ירידה היא בשביל העלי', וירידת בני ישראל למצרים היתה בשביל העלי' בב' ענינים³⁴: בנשמות ישראל עצמן; בניצוצות דקדושה שהיו טמונים במצרים, כמ"ש³⁵ וינצלו את מצרים³⁶. והעלי' בנשמות היא על ידי העלאת הניצוצות³⁷. ובזה יובן טעם שהשם צבאות הוי' ניתן לבני ישראל ביציאתם ממצרים³⁸, אף שעבודתם באופן דצבא היתה כל זמן משך היותם בגלות מצרים, לפי שהתואר צבאות (ה') הוא לשון סמוך היינו טפל ובטל לשם הוי' שלמעלה מן הטבע, ובמצרים הי' העלם והסתר משם אלקים בגימטריא הטבע³⁹. וביציאתם משם⁴⁰ עם הניצוצות שנכללו בנשמתם⁴¹, נתעלו מצבא 'סתם' להיות בטלים ודבוקים בהוי' שלמעלה מטבע ואזי נקראו צבאות ה'.

ועפ"ז י"ל שבפרק יג מדובר על הירידה, שאו"א ס מתצמצם בריבוי

(34) ראה לקו"ש חלק לא ע' 46 ואילך. ועוד.

(35) בא יב, לו.

(36) כמצולה שאין בו דגים – ניצוצות מעלמא דאתכסיא, וכמצודה שאין בו דגן – ניצוצות מעלמא דאתגליא (בא יב, לו. ברכות ט, ב) – ד"ה באתי תש"מ. וראה הע' 47.

(37) ראה גם לקו"ש חלק ג ע' 825-6. חלק כא ע' 15 ואילך והע' 38. ועיי' לקמן ס"י.

(38) ראה גם תו"ח בא פו, ב-ג.

(39) פרס שער יב פ"ב. ובשל"ה שער האותיות (פט, א) שכ"ה בזהר. – והגם ששם אלקים הוא לשון אלקות (המשך תער"ב פרק שי ואילך. ד"ה ואלה שמות תשכ"ב. ועוד) ורק הגימטריא שלו הוא 'הטבע', מ"מ הוא האלקות שמסתתר בטבע. וראה לקמן ס"ח.

(40) שיצאו מתחת ממשלת שר של מצרים (ראה תו"ח שם).

(41) ראה אוה"ת דלקמן בפנים (בשלח ע' שסד. שסה).

צמצומים והסתרים עד המדריות היותר אחרונות, וכמו פרעה שאמר לי יאורי ואני עשיתיני⁴², וההמשך דפרק יד הוא בענין העלי' לגילוי שם הוי'.

קיצור: יצי"מ כולל היציאה דנשמות וניצוצות. במצרים היו מוגבלים בטבע משם אלקים, וביצי"מ נעשו דבוקים להוי' למעלה מטבע, ואז נק' צבאות הוי'.

ה

מדריגה ממוצעת

י"ל שעלי' זו התחילה עוד בהיותם במצרים קרוב ליציאתם, כמובן ממ"ש⁴³ ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם, שגם בעת החשך התחיל להאיר להם הארה משם הוי'⁴⁴. ולא רק בהד' אמות של ישראל אלא בכל מקום שהי' יהודי נכנס, אפילו בביתו של מצרי, שהי' האור מאיר להם מה שבחביות ובתיבות ובמטמוניות⁴⁵. וזה הי' הכנה לוינצלו את מצרים להוציא הניצוצות דקדושה משם. וכשיצאו בפועל עם הניצוצות, נתעלו בני ישראל להיות בטלים ודבוקים להאור, צבאות הוי'. ועי' הגילוי שהאיר בקריעת ים-סוף נתגלו הניצוצות שהיו מוסתרים לגמרי שלא הי' ביכולתם לברר במצרים, וכמארז"ל⁴⁶ גדולה היתה ביזת הים⁴⁷. וזה הי' הכנה למ"ת,

(42) יחזקאל כט, ג. וראה תניא פרק כב (כח, א) ובהערות ותיקונים שם. ועי' לקו"ש ח"א ע' 199 (אג"ק ח"ג ע' רץ) שבוז ב' מדריות: א. הי' כפוי טובה, לי יאורי ואני עשיתי – היאור; ב. יודע את רבונו ומכוון למרוד בו (ל' חז"ל תוי"כ בחוקותי כו, יד. רש"י שם. נח י, ט. לך לך יג, ג), ואני עשיתיני – גם את עצמי. – לקו"ש ח"א ע' 199. נדפס גם באג"ק ח"ג ע' רץ. ועי"ג כ"ד ד"ה באתי לגני תשכ"ג. וראה עוד לקמן ס"ח.

(43) בא יר"ד, כג.

(44) במדרש רבה שבהערה הבאה מביא ע"ז מ"ש (ישעי' ט, ב) החשך יכסה גו' עליך יזרח הוי' (הגהת הרד"ל שם) – ראה בכ"ז בלקו"ש חלק לא שם (וע' 52).

(45) שמו"ר פי"ד, ג. תנחומא בא ג. וראה הנסמן בלקו"ש שם.

(46) מכילתא בא יב, לו. פירש"י בשלח טו, כב. לקו"ת צו טו, ד.

(47) ואו"ל דזה שלא היו יכולים להוציא ניצוצות אלו הוא לפי שהן מעלמא דאתכסאי (ראה הע' 36), משא"כ בהגילוי דקריעת ים-סוף שהיא ממדריגה זו (לקו"ת צו טז, ד. ועוד). ועו"ל שמתעם זה הי' חילוק גם באופן הבירור – שהביאן פרעה מעצמו לא עי' שאילה משכנתה ומגרת ביתה שזהו בירור בדרך ממילא. ועפ"ז, הביזה היתה 'גדולה' (נוסף על הריבוי בכמות) גם באיכות – בסוג ניצוצות ובאופן בירורן.

כמ"ש⁴⁸ ויסע משה את ישראל מים-סוף וגו'. וזהו שהתחלת העלי' היתה ע"י האור במושבותם, והיא מדריגה ממוצעת בין ההסתר דשם אלקים והגילוי דשם הוי'.

אך צריך להבין, מכיון שעבדו בני' את עבודתם בבחי' צבא כל זמן משך גלות מצרים, מדוע הוצרכו לאור זה⁴⁹ בעת יציאתם משם.

קיצור: אור במושבותם ממוצע המחבר בין ההסתר דשם אלקים והעלי' לשם הוי' שלמעלה מטבע. וצ"ב ענינו, מה מוסיף אור זה על כל הבירורים.

ו

בחי' חיות

ויובן זה (בחי' מדריגה הממוצעת) ע"פ הידוע בענין הג' לשונות אור חיות כח⁵⁰ שכותב כ"ק אדמו"ר הזקן בתניא⁵¹ – "שבכוונה כפל הלשונות ובדקדוק גדול כתב כן"⁵² – שהן ג' מדריגות.

ומבאר בזה כ"ק אדמו"ר האמצעי באמרי בינה⁵³, ועד"ז כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בהמשך תער"ב⁵⁴, שאור הוא בחי' מקיף, וכמשל אור השמש שמאיר על הארץ שהוא בחי' מקיף⁵⁵, ואינו מתלבש בנבראים, בחי' אור הסובב; חיות הוא בחי' פנימי, בחי' אור הממלא שמתלבש בכלים, דוגמת חיות הנפש המתלבשת בהגוף; וכח הוא בחי' התלבושות ממש לפעול

(48) בשלח טו, כב. (וראה לקו"ש חלק כא ע' 77 ואילך).

(49) ראה לקו"ש חל"א שם שלפרש"י הנס הי' רק שמכת חושך לא החשיך לבני. אבל להמדרש האיר להם אור ניסי, ע"ש. וזוהי השאלה, הרי בין כך יוצאים מן הקצה אל הקצה, מאפילה לאור גדול (הגש"פ פסקא לפיכך), ומה נתחדש עתה שהאיר להם מדריגה ממוצעת זו.

(50) כ"ה הסדר בשער היחוד והאמונה פרק יב בהגה. וראה לקוטי לוי יצחק דלקמן הע' 82. וראה גם ריש המשך ר"ה תרס"ד.

(51) אודות גודל הדיוק בבתניא – ראה 'שערי לימוד החסידות' שער שני פ"ט. וש"נ.

(52) לשון אדמו"ר הצ"צ בשם "שמעתי" – אוה"ת-ענינים ע' קלה. וראה תרס"ד שם.

(53) שער הק"ש פרק יג (לח, א).

(54) פרק רמב. ד"ה אתם נצבים עדר"ת. וראה סה"מ תר"ס ע' סה. עזר"ת ע' קעז. לקוטי לוי יצחק שם.

(55) והגם שמצמיח עייז, מ"מ הוא בחי' מקיף – ראה בסה"מ תרס"ו שבעה ע' 58.

בדבר נבדל, והוא נמשך מבחי' הכלים דבי"ע⁵⁶.

ועל בחי' חיות נאמר⁵⁷ אין קדוש כהוי' ואיתא בזהר⁵⁸ כמה קדישין אינון ולית קדוש כהוי', שגם כשמתלבש בפנימיות, הוא קדוש ומובדל. והיינו שחיות היא מדריגה ממוצעת⁵⁹ בין אור וכח, שהרי מצד ההתלבשות, חיות היא כמו כח, ואינה כהדביקות דאור, שלכן היא מתלבשת בפנימיות, וביחד ע"ז הנה מצד הדביקות והגילוי שלו היא כמו אור⁶⁰. וי"ל עד"ז הו"ע אור במושבותם שהיא מדריגה הממוצעת בין הגילוי דשם הוי' בקריעת ים-סוף⁶¹ וההסתר דשם אלקים שהוא בחי' כח כידוע⁶², וכמשנת"ל.

וזהו שמפרש בהמאמר פרק י"ד שואתה מחי' קאי על בחי' חיות דוקא, וגם הארה דהארה דהארה מהקו⁶³ היא מעין המאור, וגם כמו שהוא מלוכש בנבראים הכי תחתונים, גם בשאול⁶⁴, הוא בבחי' גילוי, בחי' אור במושבותם, והיא התחלת העלי' מבחי' ההעלם דכח שהוא התלבשות ממש (המדובר בפרק ג).

קיצור: בחי' חיות הוא התלבשות אבל קדוש, והוא ממוצע המחבר בין

(56) בהמשך תער"ב פרמ"ב "שבחי' כח הוא מבחי' הכלים שבבחי' התלבשות ממש, ובה שייך שינוי". ומוסיף (במוסגר), "והעיקר הוא בכלים דבי"ע". אבל במאמר ההילולא כותב: "דכלים דבי"ע ה"ה בבחינת מציאות, וכדאיתא באגה"ק הנ"ל דראשית היש הן כלים דבי"ע, ומשו"ז שייך בהם שינוי". ועי"כ באוה"ת-ענינים שם. ד"ה באתי לגני תשכ"ד.

(57) שמואל-א ב, ב.

(58) ח"ג מד, א. – ראה לקו"ת שה"ש רד"ה צאינה וראינה הראשון (כא, ב). סה"מ תרס"ו ע' תקב. סה"מ מלוקט ח"ג ע' רלב-ג ובהערות שם. אוה"ת-ענינים ע' קלא.

(59) ראה גם פלח הרימון (להר"ה) בשלח ע' קצג.

(60) עי' סה"מ מלוקט חלק ב ע' רפד הע' 17.

(61) וראה תו"א וארא (נו, א) ש"מ"ש בקריעת ים-סוף (בשלח יד, ד) וידעו מצרים כי אני הוי' הוא ש"הי' גילוי או"א"ס הניצוצין והם ידעו ידיעה ממש כי אני הוי'". *

(62) שו"ע אדמור"ר הזקן או"ח ס"ה ס"ג. תו"א מקץ מ, ג. וש"נ. ובכ"מ.

(63) דהקו הוא כללות אור הממלא (ראה הנסמן ב'קיצור סדר השתלשלות' ע' לב), בחי' חיות, ועיקר החידוש לית קדוש כהוי' הוא באור הממלא – סה"מ מלוקט ח"ג שם.

(64) בסה"מ מלוקט שם הע' 27 שהחידוש 'לית קדוש כהוי' הוא (לא רק באור המתלבש בכלים, אלא גם) באור המתלבש בנבראים. ובהמאמר מפרט יותר, שבנבראים גופא, גם במדריגות היותר תחתונים ושפלים וכמ"ש (תהלים קלט, ה) אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך.

אור וכח. וזהו ההמשך מפרק יג – בחי' כח והעלם, לפרק יד – בחי' חיות וגילוי.

ז

ביאור בפרק יד ושער היחוד והאמונה

ובזה יובן החילוק בין שער היחוד והאמונה שמפרש ואתה מחי' על בחי' כח ושם (העלם), והמאמר שמפרשו על בחי' חיות (גילוי). דע"פ הנ"ל שחיות הוא בבחי' גילוי גם כשהיא בהתלבשות, מובן שבהמאמר קאי על נבראים שניכרת בהם חיות, דהיינו צומח, חי ומדבר – אבל לא דומם. וזהו שמביא המארוז"ל⁶⁵ הזן ומפרנס מקרני ראים עד ביצי כנים, שהם בע"ח הזקוקים ל"זן ומפרנס"⁶⁶, ולא דומם שאינו זקוק למזון ומחי'. ומכיון שהחיות שבהם היא בגלוי, י"ל הפירוש ואתה מחי' הוא (לא העלם האותיות, אלא) אתה לנוכח, היינו אור הממלא כ"ע שהוא בבחי' גילוי ממש⁶⁷.

אבל בשער היחוד והאמונה הוא להיפך, דעיקר החידוש שבו הוא בנוגע דומם שלא ניכרת בו חיות. וזהו שמביא מהאריז"ל "שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים, יש בחי' נפש וחיות רוחנית"⁶⁸, דבשאר סוגי הנבראים ניכרת בהם חיות, והם עצמם מגלים – זיי אליין זאגן – שיש בהם חיות,

(65) ראה ע"ז ג, ב.

(66) כפירוש הפשוט של הפסוק ואתה מחי' וגו': אתה נותן חיות ומזון לכולם. – מצו"ד עה"פ. וראה גם סה"ש תו"ש ע' 2-121, הובא ונתבאר בד"ה באתי לגני תשכ"ד.

(67) ראה לקו"ת ואתחנן ז, ב. סידור עם דא"ח לט, ג (ושם, ג' מדריגות אתה – ועי' לקמן הע' 121). המשך תער"ב ח"ג ע' א'תלו. וראה לקמן הערה 121. ועי' עוד בד"ה באתי לגני תשכ"ד.

(68) ע"ח שער (טל) מ"ן ומ"ד דרוש ג. – ראה המשך מים רבים תרל"ו פרק כא בהערה. סה"מ תש"ח ע' 160. ושם מצייין גם לשער [ג] קיצור אבי"ע פרק י. – ויש להעיר: העתקת הלשון בפנים הוא ע"פ מ"ש אדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה, שנוקט אבנים תחילה – שלא כהסדר בכתבי האריז"ל שמתחיל מעפר. וכן הדוגמא שנוקט הוא מאבן דוקא (וכן בפ"ז). ולפי הנת' כאן מובן, כי באבן אינו ניכר שום ביטוי של חיות (ובאבנים גופא, י"ל כוונתו לאבנים פשוטים ולא אבני החן וכדומה שנוגשת [לאדם] קצת חיות). ואילו באגה"ק (שם) לא נקט אבנים אלא רק עפר המצמיח, ש"מראה כחה ויכלתה . . בגילוי עצום".

ע"ד שכל נברא אומר שירה לה⁶⁹, משא"כ בדומם. – וי"ל שבדומם נכלל גם דומם ברוחניות הענין, היינו כל נברא שהוא דום מלומר שירה⁷⁰, היינו שמעלים על החיות שבו. וזהו שעל ואתה מחי' נקט דלא כפירוש הפשוט, אלא מפרש שקאי על האותיות המעלימות על החיות⁷¹ – בחי' שם (העלם).

קיצור: במאמר קאי על חיות גלוי' שבצח"ם. בשער היחוד והאמונה מדגיש חיות נעלמת שבדומם, בחי' שם. ב' פי' ב'ואתה'. ב' ענינים בדומם.

ח

כח ושם; התאמה עם ההמשך

ומעתה הנה הגם שבכללות, שם הוא כמו כח⁷² (דגם כח הוא בבחי' העלם שה"ה בהתלבשות ממש ומשתנה עי"ז), מ"מ בפרטיות שם הוא העלם יותר⁷³. והענין הוא דהנה עד"מ כחות הנפש, הגם שאינן גילוי הנפש כמו חיות, מ"מ על ידן מתגלה הנפש, שע"י הכחות נראה לכל גילוי הנפש ופעולותיו, שמשכיל בכח השכל ומשפיע חסד בכח החסד כו'⁷⁴, אבל שם הוא העלם לגמרי. וכמובן מתורת הרב המגיד הנ"ל שקריאת השמות ע"י אדם הראשון הראה על גודל חכמתו, לפי שבשם לא ניכר שום דבר, ויש כמה אנשים שנקראים בשם אחד ואין אחד דומה כלל לחבירו⁷⁵ ואין ידוע מהותו כלל.

(69) פרק שירה. ראה תו"א לז, ריש ע"א.

(70) ע"ד פירש"י יהושע (י, יב): דום מלומר שירה וכל זמן שהוא דומם, עומד ואינו מהלך וכו'. – היינו שגם דוממים צריכים לומר שירה (ראה פרק שירה בתחילתו: מדבר אומר וכו'; מים אומרים כו'). ועיג"כ תהלים יט, ב. ופירש"י ע"פ ו'. לקו"ש חלק כ"ד ע' 41.

(71) ובהתאם לזה מביא דרשת חז"ל (פרדס ו, ח. ר"ח שער הקדושה ס"פ ז): אל תקרי מחי' אלא מהוה – דהתהוות אינו גילוי (ד"ה באתי לגני הנ"ל, ע"ש). להעיר מתניא ר"פ כט. סה"מ תרפ"ז ע' רי.

(72) סה"מ תרס"ט ע' כא.

(73) עיג"כ ד"ה אתם נצבים הנ"ל "דשם הוא בחי' לבוש . . . דכלים הוא שמתאחדים עם האור, והלבוש אינו מתאחד עם המלוּבש, שהוא בבחי' נבדל, וממילא הוא מעלים יותר".

(74) ד"ה אתם נצבים הנ"ל (פרק שח). ד"ה אנכי תרס"ז. וגם כח הזריקה, ע"י הפעולה יודעים את הכח – עיין סה"מ מלוקט ח"ד ע' שלו. סה"מ תר"ס שם.

(75) ד"ה אנכי שם (ע"פ במדב"ר שלח טז, י), ובהמשך תער"ב פש"ז. וראה לקו"ש חט"ז ע' 37.

ובעומק יותר י"ל שהג' בחי' אור חיות כח הם ג' אופנים בגילוי (השפעת) הבורא – אור אלקי, חיות אלקי וכח אלקי, אבל שם אינו מתייחס להבורא (שם אלקי) אלא להנברא⁷⁶ – "שמו אשר יקראו לו". ומזה מובן בנוגע שם אלקים דאע"פ ששרש כל העלמות והסתרים הוא משם אלקים, ה"ה מ"מ שם אלקי וגם פירושו הוא מלשון אלקות⁷⁷, ורק הגימטריא⁷⁸ שלו הוא הטבע. ועד"ז בנוגע השם צבאות, דאע"פ ששם זה אינו מוזכר בתורה ונתגלה רק אח"כ ע"י הנביאים⁷⁹, הרי הוא מ"מ שם אלקי מהז' שמות שאינם נמחקים⁸⁰. משא"כ התואר צבאות הוי', אע"פ שהוא סמוך לשם הוי', אינו שם אלקי כלל אלא שם של נבראים – צבא וחיילות⁸¹ של ה', ושם נברא הוא (מצ"ע) העלם גמור. וזהו שבחי' שם (נברא) היא מדריגה רביעית⁸² שלמטה מג' הבחי' אור חיות כח, והוא בחי' כלי⁸³ המקבל את החיות⁸⁴, אבל הוא עצמו אינו גילוי הבורא אלא להיפך – זהו שם של נברא שנדמה לו שמציאותו

-
- (76) בשער היחוד והאמונה שם כ' שהשם הוא כלי לחיות אלקי. ובתער"ב שם (פשו'. סו"פ שח) שגם עצם השם (האותיות) הוא חיות. – אבל איך שיהי', זהו שמו של נברא.
- (77) ראה הנסמן לעיל הע' 39. ומה שנת"ל (ס"ז) שהוא ל' כח, הנה תרוייהו איתנהו כמבואר בכ"מ – ראה המשך ר"ה תרס"ד, תער"ב פרק שה. ד"ה זה היום תשכ"ה.
- (78) דענין הגימטריא מורה על ירידת החיות ע"י צמצומים רבים עד שלא ניכר פירושו, ונשאר רק חשבון האותיות (שער היחוד והאמונה פרק ז). ויתירה מזו (בנדוד), שנשתנה לפירוש הפכ"י – טבע ל' טובעו ביים-סוף, כנ"ל (ע"ד שאותיות דבר ה' נעשו שם של נברא).
- (79) ראה ברכות לא, ב. תורה אור ריש פ' בא. המשך זה ריש פרק יא. ד"ה באתי לגני תש"מ ס"ד.
- (80) שבועות לה, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. טושו"ע יו"ד סרע"ו ס"ט. אדה"ז או"ח ספ"ה ס"ג.
- (81) ובד"ה באתי הנ"ל ס"ה: והם גודדי נשמות ומלאכים דבריאהו (מצ"ע) אינן אלקות כלל. וראה שם שמטעם זה יש מ"ד בגמרא (שבועות שם) שצבאות אינו שם קדוש, ע"ש (וע"ש ס"ט).
- (82) ראה לקוטי לוי"צ-אגרות ע' שכח ואילך שג' הבחי' אור חיות כח הם ע"ד הג' בחי' אור מים רקיע, ויש בחי' רביעית (שנק' מאה ברכאין) שהיא למטה מאור מים רקיע ומקבלת מהם, ע"ש (וש"ג).
- (83) בשער היחוד והאמונה שם כותב תחילה ששם אבן "הוא חיותו". אבל בסיום הפרק כותב: שהשם הוא "כלי לחיות". וראה לעיל הע' 73 שבפרטיות הוא בחי' לבוש שלמטה מכלי.
- (84) וידוע בענין גימ"ל דל"ת גמול דלים (שבת קד, א) שג' מורה על בחי' המשפיע וד' על בחי' המקבל – ראה לקו"ש חלק כו ע' 46 ובהנסמן שם. ולהעיר שגם למעלה בחי' שם קאי על מלכות (מאור"ס' נג. פרדס שער כג פכ"א ערך שם. ד"ה אתם נצבים הנ"ל פרק שט. זה היום הנ"ל. ועוד) – בחי' מקבל.

מעצמותו ואין לו סיבה שקדמה לו⁸⁵. ועפ"ז יש לתווך בין המאמר ושער היחוד והאמונה, דהגם שאינו מפורש בהמאמר ענין חיות שבבחי' שם, מ"מ התוכן דפרק יג (ירידת האור בהסתר גמור, כמו פרעה שאמר ואני עשיתיני) הוא התוכן והענין ד'שם'.

אלא שכ"ז הוא רק בפרק יג, אבל בהמשכו בפרק יד מפרש ואתה מחי' על בחי' גילוי, דלא כבשער היחוד והאמונה. – וי"ל הטעם, כי המכוון בהמאמר הוא לחבר את שתי הקצוות יחד, שהגילוי יהי' במקום ההסתר גופא, ע"ד אור במושבותם. וזהו "בכל זה", שמורה על צד הפכי אבל לא באופן ששולל את הנאמר לפני"ז. והיינו שבמקום זה עצמו (בחי' שם) מאיר בו אור וגילוי.

קיצור: בפעולה ניכר הכח, אבל בשם אינו ניכר מאומה – העלם גמור. ענינו של שם הוא בפרק יג. וע"ז מחדש בפרק יד שבו גופא הוא גילוי.

ט

העילוי שבשם

וביאור הענין (חיבור ב' הקצוות) יובן בהקדים ענין השם בכלל בשמות למעלה, דהגם ששם הוא העלם, יש בו עילוי גם לגבי אור. דהנה ארו"ל⁸⁶ הלך הקב"ה מהלך ת"ק שנה לקנות לו שם, ומבאר כ"ק אדמור" מהר"ש⁸⁷ דענין הגילוי הוא באור דוקא, דאור הוא מעין המאור וע"י האור יכולים להשיג איכות גדלות המאור, משא"כ בשם אינו מושג מהות האדם הנקרא בשם זה, וכן שם המין, שרק אדם הראשון ידע לקרות שמות (כנ"ל מהמגיד). וכן מזה שאמר אדם הראשון לך נאה לקרות אדני"י שאתה אדון לכל בריותיך⁸⁸, מוכח שגם ענין זה הוא בהעלם.

אלא שאעפ"כ יש מעלה בשם, דאור הוא הארה בלבד, אבל שם ממשיך את העצם, וכמו כשקוראין אותו בשמו הפרטי (ראובן, שמעון כו'), ה"ה פונה

85 אגה"ק הנ"ל (דף קל, ע"ב). וראה ד"ה באתי לגני תיש"א פרק ה. וראה לקמן בפנים.

86 קה"ר פ"ז, א.

87 ד"ה ויאמר ה' גו' בא וד"ה טוב שם משמן תר"ל. וראה גם ד"ה ויאמר ה' גו' בא תרס"ח. אתה אחד תש"ב, ותשכ"ט (סה"מ מלוקט ח"ד ע' ט).

88 תנחומא וב"ר שם. *

לקוראיו בכל עצמותו⁸⁸. וכן אנו רואים במי שמתעלף ר"ל, להתעלפות הוא סילוק החיות, הנה ע"י שקוראין אותו בשמו, חוזר ומתפשט החיות, דזהו לפי שהשם ממשיך מהעצם. וכן בקריאת שמות התואר, כגון שקוראים אתו בשם חכם וחסיד, הנה ע"י מעוררים וממשיכים כח החכמה והחסד שלו משרשו. ועד"ז למעלה, דע"י שמשבחים וקוראים אותו ית' בשם חכם וחסיד מעוררים אצלו ית' שיאציל אור בחכמה וחסד⁸⁹, דזהו מצד מעלת ענין שם.

אך לפ"ז צריך ביאור בנוגע שמות הנבראים, דזה שמבואר בכל דרושי רבותינו נשיאינו במעלת השם הוא רק בנוגע שמותיו ית', ע"פ משל משמות בני אדם ושמות התואר. אבל שמות הנבראים⁹⁰ – היכן רואים העילוי דשם⁹¹. וביותר צריך ביאור בנוגע נבראים שאין להם שם בלשון הקודש⁹², והרי זה שהשם הוא חיות הנברא הוא בנוגע ל"כל הנבראים שבעולם"⁹³.

קיצוד: אור הוא גילוי ושם העלם אבל ממשיך העצם. ותמוה, כי עילוי זה רואים בשמו ית', אבל לא בשמות של דצ"ח, ובפרט כשאין לו שם בלה"ק.

יו"ד

עילוי שמות של נבראים

י"ל נקודת הביאור בזה, ע"פ יסוד הנתבאר לעיל ששם נברא הוא בחי' הרביעית, בחי' העלם לגמרי, ועל כן עילוי השם אינו ע"י קריאה באופן הרגיל, אלא על ידי עבודה מיוחדת.

ויבין זה ע"פ מה שמבאר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק⁹⁴ בד"ה ויהי בשלח פרעה

(89) סה"מ תרצ"ט ע' 4-163. הנסמן בלקו"ש חלק טז שם. ובכ"מ.

(90) כמבואר בתו"א הוספות פ' ויחי (ועוד). *

(91) הן בשמות המין כגון בהמה ועוף, עץ ואבן, והן בשמות של נבראים פרטיים כגון כסא, שולחן וכדומה, והשייך למאמר ההילולא – שקר, קשר, קרש.

(92) בתחילת הבריאה כבר פעל אדם הראשון חיבור בין הבע"ח ושרשו (ועי' לקו"ש חט"ו ע' 16: שרשו הפרטי) ע"י קריאתו בשמות הנבראים. והשאלה בפנים היא, היכן רואים (גם עכשיו) העילוי דקריאת שם, וכמו אם קורא לאבן בשמו, מה שייך בזה ענין המשכת העצם. *

(93) ראה לקו"ש ח"ג ע' 893.

(94) לשון אדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה פרק א.

(95) באוה"ת שמות ח"ב ע' שג ואילך. וראה גם שמות ח"ז ב'תרנא ואילך. והם הגהות

את העם שמדייק במ"ש את העם, דלכאורה הול"ל את ישראל⁹⁶. וי"ל שהדיוק הוא ע"פ הידוע⁹⁷ שעם הוא לשון עוממות, והרי ביציאת מצרים הי' צריך להדגיש ענין הקירוב, ובפרט לפי מ"ש⁹⁸ ופרעה הקריב וארוז⁹⁹ הקריב את לבן של ישראל לאביהם שבשמים, והביאם לתשובה ורצוא.

ומבאר שעל הירידה במצרים נאמר¹⁰⁰, וזרעתי לי בארץ, כמו זריעה בארץ מעורר כח הצומח להצמיח ריבוי גדול ומהות מעולה יותר¹⁰¹, כך זריעת נש"י היא לברר ניצוצות¹⁰² ולהצמיח ישועות. וזהו ויהי בשלח, שהשעבוד והבירורים במצרים הוא כח הצומח¹⁰³. ומבאר ש'עם' מורה על שוב והמשכה למטה, המציאות דעם (עוממות), וע"י הבירורים הגיעו לשרש הניצוצות בתהו הבלתי מוגבלים והמשיכו בנשמותיהם כפי שהם מלוכשים בגופים¹⁰⁴, שגם המציאות דעם הם בכחי' קירוב – 'עם קרובו'¹⁰⁵.

וזהו¹⁰⁶ העילוי דשם בנבראים, היינו עבודה זו דבירור ניצוצות (שהן בחי' שם), שהבירור מעורר שרש ועצמיות הניצוצות¹⁰⁷. ולא רק שמעורר בדרך העלאה, אלא גם ממשיך העצם למטה בנש"י, דוגמת קריאת שם שממשיך

וביאורים על תורה אור סא, א. וראה גם פלח הרימון (מהר"ה) ד"ה זה. לקו"ת האזינו עה, ג. סה"מ תרל"ג ח"א ע' קכה ובהנסמן שם. סה"מ מלוקט ח"ה ע' קע. ד"ה ויהי בשלח תשכ"א.

(96) כקושיית האלשיך.

(97) שער היחוד והאמונה פרק ז.

(98) בשלח יד, י.

(99) מדרש לקח טוב עה"פ. וראה שמו"ר פכ"א, ה. תנחומא בשלח ח. פדרר"א פמ"ב. זח"ב מז, א. ועיג"כ ד"ה היושבת בגנים תיש"א*.

(100) הושע ב, כה. וראה פירש"י שקאי על ישראל בגלות מצרים. וכן מ"ש (ישעי' כו, ו) הבאים ישרש גו'. וראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' קכה ואילך.

(101) וכמארז"ל (פסחים פו, ב) כלום אדם זורע סאה אלא כדי להוציא כמה כורים. *

(102) ע"י שבני ישראל אוכלים ושותים ומשתמשים לשם שמים בדברים הגשמיים שנמצאים בכל המדינות ששם גלו. – ד"ה ויהי בשלח תשכ"א הנ"ל. וש"נ.*

(103) וזהו בשלח – לשון גידול וצמיחה עדמ"ש (יחזקאל יז, ו) ותשלח פארות – ד"ה ויהי בשלח הנ"ל. וראה גם ריש ד"ה ופרעה הקריב תרל"ג (ע' קכה. וש"נ עוד).

(104) פלח הרימון הנ"ל ע' קכו.

(105) תהלים קמת, יד. ועי' אוה"ת שמע"צ ע' א'תתט. סה"מ מלוקט ח"ב ע' קמ-א.

(106) להעיר מלקו"ת נשא כו, א-ב (והגהת הצי"צ שם). וראה הע' הבאה.

(107) לא רק שרשן בעש"מ (מקומות שבהע' 95), אלא באורות דתהו שבכחי' בל"ג.

את העצם של הנקרא בשם שיהי' פונה ובא¹⁰⁸ לקוראו. וע"ד המבואר¹⁰⁹ בנוגע התלבושות תומ"צ למטה בגשמיות, וכן בנשמות ישראל שנקראים ארץ חפץ כמ"ש¹¹⁰ כי תהיו אתם ארץ חפץ גו', שע"ז נמשך העצמות לתומ"צ למטה.

קיצור: העילוי דשם שממשיך העצם הוא גם בשם נברא, אבל לא ע"י קריאה אלא ע"י ברור, וזה קורא וממשיך העצם של הניצוץ למטה.

יא

גילוי מעלת שם; אור במושבותם

אמנם מכיון ששם הוא העלם, גם העילוי שבו הוא בהעלם. וזהו שמבאר כ"ק אדמו"ר מהר"ש במארז"ל (הנ"ל) לקנות לו שם, שלקנות מורה על אור וגילוי¹¹¹, ולקנות לו שם הוא חיבור ב' המעלות – שיהי' בחי' עצם הדבר (בחי' שם) וגם בבחי' גילוי כמו אור.

וע"פ הנת"ל (ס"י) שהעילוי דשם הוא, לא רק בשמות שלמעלה, אלא גם בשמות הנבראים, י"ל שגם העילוי דלקנות לו שם ישנו בשם נברא – שהמשכת העצם (ע"י ברור, כנ"ל ס"י) יהי' בו מעלת הגילוי. ועו"ל שגם בדבר שאין לו שם בלשון הקודש שייך העילוי דשם, וגם העילוי דלקנות לו שם. דמאחר שזהו שמו בהשגחה פרטית, חיותו בא ע"י שם זה, אלא שהוא בלבוש זר המסתיר ביותר¹¹².

וזהו שמצינו בכתבי אדמו"ר¹¹³ כמה ביאורים בשמות בלע"ז, די"ל שע"י שביאר שמות אלו וגם לימד מהם ענינים חדשים והוראות בעבודת ה' (ענין

(108) ע"י תניא סו"פ לו (מט, ב). וע"י לקו"ש חל"ה ע' 4 הע' 36.

(109) אוה"ת שמות ח"א ע' פו. סה"מ מלוקט ח"א ע' יד. ח"ה ע' פו. והגהת הצ"צ בלקו"ת האזינו (עד, ע"ג). ושם שגם המעלה דזריעת תומ"צ בנש"י הוא להיותם בגוף, ע"ש

(110) מלאכי ג, יב

(111) ראה תרס"ח שם. ד"ה אתה אחד תשכ"ט הנ"ל ס"ו.

(112) ומ"ש בשער היחוד והאמונה ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש הוא כלי לחיות", י"ל שלהיות כלי (אמיתי) לחיות אלקי, צ"ל בלשון הקודש, אבל כשאין לו, חיותו היא ע"י שמו שבלע"ז אלא שהוא בהסתר גדול ביותר. וי"ל – דוגמת שמות נבראים הנמוכים שא"א להם לקבל מאותיות עשרה מאמרות עצמן אלא ע"י חילופים ותמורות כו', שכל סוג של חילוף הוא הסתר כמבואר שם.*

(113) לדוגמא – רשימתו שבלקוטי לוי יצחק לספר התניא. אגרות ע' ריט. שלו. ובכ"מ.

הגילוי), נעשה הבריור וגם הענין דלקנות לו שם, גילוי אור במקום החשך גופא, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו¹¹⁴.

וע"פ זה יש לבאר הטעם שהוצרכו לאור במושבותם בעת יצי"מ, דהנה ידועה¹¹⁵ תורת הבעש"ט עה"פ (הנ"ל) כי תהיו אתם ארץ חפץ, שבתוך כאו"א מישראל יש אוצרות כל הון יקר, אבנים טובות ומרגליות, דוגמת האוצרות שבארץ, וצריכים רק לגלותם. דאוצרות אלו כוללים גם הניצוצות שנתבררו ונכללו בנש"י (כנ"ל ס"ד), דוגמת האוצרות שנמצאים למטה בארץ¹¹⁶.

ועפ"ז י"ל דזה שאומר הבעש"ט שצריכים לגלות את האוצרות הוא, שהעלי' ויתרון האור בנש"י ע"י בירור הניצוצות (כנ"ל ס"א) הוא כשיש בהן מעלת הגילוי דוקא, שע"ז הן נעשות ניצוצות מאירות¹¹⁷.

וזהו"ע אור במושבותם, שנמשך מעלת הגילוי להניצוצות שהיו טמונים עדיין במקום חשך, שזהו"ע לקנות לו שם, ע"י מדריגה הממוצעת דחיות (כנ"ל ס"ו). ומכיון שהוא גילוי, התחילה אז הצמיחה והעלי' בנש"י מהזריעה בגלות, ואח"כ האיר עוד יותר בעת קריעת ים-סוף שזהו"ע לקנות לו שם ע"י המדריגה דאור¹¹⁸, ונתעלו עוד יותר ויוכלו לבוא למ"ת.

קיצור: י"ל שלקנות לו שם, חיבור שם ואור, הוא גם בשמות הנבראים,

(114) לשון כ"ק אדמו"ר הזקן בתניא פרק לו.

(115) היום יום יז אייר. כתר שם טוב הוספות סי' נו [מד]. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ ח"ג ע' קפ. קפח. רפה. ח"ד ע' קיט. ח"ה ע' שמח. סה"ש תרצ"ו ע' 41. שם ע' 123. וראה גם ד"ה הבאים ישרש תשל"ח. סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 324. ועוד.

(116) ראה ד"ה ועתה אם שמוע תר"ס (סה"מ תר"ס ע' קמג). – ואוי"ל יתרון במשל זה, שהעילוי דשם אינו רק כפי שדומם שייך לצומח, אלא בהדומם עצמו (ע"י לעיל הע' 68).

(117) ע"ד מארז"ל (אבות פ"ד מ"ז) תשובה ומעשים טובים, שמבאר בלקו"ת (מטות פב, א. ועוד) שהפ"י 'טובים' הוא (ע"פ לשון הכתוב [בראשית א, ד] את האור כי טוב) שע"י תשובה, המעשים נעשים טובים ומאירים (וע"י סה"מ מלוקט ח"ב ע' קטז ובהע' 12). ומוסיף ע"ז כ"ק אדמו"ר מהר"ש (בהמשך יונתי תר"ם פרק כא - ע' תקלה-תקלז) שתשובה זו קאי גם על תשובת הניצוצות שבדברים הגשמיים (נתבאר באריכות בסה"מ מלוקט שם ע' קלד ואילך), ושזהו"ע המשל מאבנים טובות ומאירות (ע"י רד"ה קדוש אתה תרס"ז). ועפ"ז יומתק תורת הבעש"ט. *

(118) ראה תרס"ח שם (ע"י פד ואילך) ב' דרגות בלקנות לו שם (אלא ששם מבאר שגילוי ממש ה"י בעת מ"ת. וע"י לעיל הע' 61 ובהערות נוספות), וכן מובן מהמשך הענינים בתר"ל שם.

ואפי' שמות בלע"ז. ובכדי שתהי' העלי' בנש"י ע"י בירורים, צ"ל חיבור עם מעלת הגילוי (לקנות), כתורת הבעש"ט, ולכן הוצרכו לאור במושבותם.

יב

המשך המאמר

וזהו קישור הענינים בין פרק יג ופרק יד, וענין צבאות ה', די"ל שהוא ע"ד לקנות לו שם, וכמשנת"ל בענין אור במושבותם. תכלית הכוונה היא לעשות לו ית' דירה בתחתונים בעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו כנ"ל¹¹⁹, לברר הניצוצות הגנוזות גם בדומם רוחני המדובר בפרק יג, בחי' שם. ובשביל זה ירדו הנשמות בבחי' התלבשות ממש הנקראת זריעה בארץ כדי לברר, די"ל שזהו התלבשות דבחי' כח¹²⁰, ועיקר העבודה היא באופן דצבא, קב"ע ומס"נ לא להתפעל מההסתר דחושך הגלות כנ"ל (ס"ב).

וע"ז ממשך בפרק יד בכ"ז ואתה מחי' את כולם כתיב", שגם בבחי' שם נמשך אור וגילוי דבחי' חיות שהיא הארה דהארה מאור הקו וגם נבראים הכי תחתונים הוא מעין המאור, בחי' אור במושבותם, וכמשנת"ל¹²¹.

וזהו גם השייכות לצבאות ה' – צירוף של צבא שהוא שם נברא (כנ"ל) ושם הוי', די"ל שהוא ג"כ כמו החיבור ועלי' מפרק יג לפרק יד. דמצד פרק יג צ"ל העבודה בבחי' צבא, קב"ע ומס"נ, לא להתפעל מהחושך כנ"ל, ואילו מצד פרק יד, בחי' חיות, גם הצבא, שהם נבראים ועם (עוממות), מתעלים לשם הוי' שלמעלה מן טבע, שנעשים עם קרובו וצבאות הוי' – צבא וחיילות של הוי'.

ובעבודה היינו שגם בבחי' זריעה בארץ, שהיא העבודה בקב"ע מצד ההעלם דגלות, גם אז עבודתו היא, לא רק בבחי' ארץ מלשון רצון

119) וע"ד במשכן, שהי' גילוי השכינה בהי"ג או ט"ו דברים הגשמיים, כדלעיל הע' 7.

120) פעולה בדבר נבדל, ומשתנה עי"ז – ראה שיחה לפני המאמר (ביאור סי' כח באגה"ק).

121) ואוי"ל (עי' ד"ה אתה אחד הנ"ל סי"ז) שחיבור אור ושם הוא בכח העצמות דוקא, וכפירוש

הפשוט באתה – עי' ד"ה אתה הראת תשל"ז (סה"מ מלוקט ח"ד ע' לה) ש'אתה' קאי על

עצמותו וגם על אור הממלא מטעם זה (גילוי). ועיג"כ בד"ה זה תשכ"ד. *

כמארז"ל¹²² למה נקרא ארץ לפי שרצתה לעשות רצון קונה (קב"ע), אלא גם ארץ לשון ריצה, שהוא רץ לעשות רצון קונו¹²³ מתוך חיות ושמחה, בחי' גילוי¹²⁴. וזהו הצמיחה והעלי' שעיי"ז מגיעים להגילוי דלע"ל שאז יהי' השם שלם – כשם שאני נכתב כך אני נקרא¹²⁵, שלימות הענין דלקנות לו שם, ויהי' שלימות התורה ושלימות העם ושלימות ארץ ישראל, ורצים – מען לויפט – לקראת הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

קיצור: וזהו הקשר דצבאות ה', פרק יג בחי' שם, ופרק יד, בחי' אור במושבותם, יחוד שם ואור, צבאות ה'. ריצה לעבודת ה' ולהגאולה.

(122) ב"ר פ"ה, ח.

(123) ראה אבות פ"ד מ"ב. ועיי"ג כ"ס סה"מ מלוקט ח"ה ע' מח, ובהנסמן שם בהע' 21; 22.

(124) ראה אוה"ת שמות ח"א ע' צה. וע"ש שזהו"ע ארץ חפץ.

(125) פסחים נ, א. והכסא שלם – ראה פירש"י סו"פ בשלח.

* הערות נוספות *

לר"ה באתי לגני תשר"מ

מלמדיו אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להן רז זה מעט מעט, ומרגילין אותן לענין זה בנחת, עד ששיגוהו ויידעוהו ויעבדו מאהבה. הרי מפורש בזה שני ענינים, שעבודה הנ"ל דאהבה ויראה כו' שייכת גם לנשים, ויתירה מזו, שע"י החינוך הרי סוף סוף מגיעים גם הנשים לדרגה הכי עליונה דעבודה מאהבה דוגמת אברהם אוהבי (ראה רמב"ם שם ה"ב).

ואף שלשון רז"ל בכל מקום הוא בתוך כל אחד ואחד (ולא בתוך כל אחד ואחת), הרי גדולה מזה מצינו שגם הכתובים (יתרו כ, א-ב. ואתחנן ה, ו-ז) אנכי ה' אלקיך גו' ולא יהי' לך גו', הרי (נוסף לזה שנאמרו בלשון יחיד, גם) נאמרו בלשון זכר, ואעפ"כ פשוט שהכוונה היא גם לנשים (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך אשה [כרך ב ע' רמב ואילך]. ושי"נ). ומה גם שאנכי גו' ולא יהי' לך גו' הם השרש דכל מצוות עשה וכל מצוות לא תעשה (ראה גם תניא רפ"כ).

ועד"ז בנדון דידן דהלשון בתוך כל אחד ואחד הכוונה בזה היא גם לכל אחד ואחת (כולל נשים. [ראה גם שיחת ש"פ דבריים שבת חזון תשל"א]).

וטעם הדבר מה שמדגישים ענין זה דוקא עכשיו, אף שלא הדגישו זה בספרים ובמאמרי רבותינו נשיאינו, הרי זה מצד ענינים של היפך כו', דמכיוון שישנם אלו שאומרים להיפך (היפך הדין כו'), לקחתי על עצמי – האט מען גענומען אויף זיך – להדגיש בפירוש שענין זה שייך גם לנשים, ואין הכוונה בהנ"ל לחדש דבריים חדשים, כי הלואי היו אוחזים בדבריים הישנים, והכוונה היא רק להוציא מטעות הנ"ל.

[27] לכאורה קושיא זו היא גם שלא מצד מאמר ההילולא שהרי פ"ה זה היא באגה"ק, וא"כ זוהי סתירה בין אגה"ק ושער היחוד והאמונה. ואוי"ל שבאגה"ק עצמו קס"ד להשוות, כי

[1] פרקים יג-ד של המשך ההילולא, עליהם סובב והולך מאמר דידן, מיוסדים על ד"ה להבין הענין שארז"ל שאור א"ס ב"ה הוא למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, נדפס באוה"ת-ענינים ע' קי ואילך, ע"ש ס"ו, ומכונה בכתבי רבותינו נשיאינו בשם 'להבין ענין אוא"ס בכוחך הגדול' (ראה לדוגמא בד"ה אתם נצבים עדר"ת שבהמשך תער"ב פרק שיא, נזכר לקמן בפנים ס"ו) – ועל ד"ה בעצם היום הזה פרי"ת, נדפס בסה"מ פרי"ת ע' רמא ואילך (ע"ש ע' רמג).

[10] במאמר ד"ה ועשו לי מקדש וגו' תשמ"ז איתא: והנה מה שאמרו רז"ל בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד, הכוונה בזה היא כמו כל אחד ואחת (כולל נשים), וכמובא בסיום המאמר (בססה"מ תש"ד ע' 156) דכל ישראל, האנשים והנשים, מחוייבים בבנין בית המקדש (רמב"ם הל' ביה"ב פ"א הי"ב)

[ועד"ז גם בנדבת המשכן השתתפו הנשים, ואדרבה ויבואו האנשים על הנשים כתיב (ויקהל לה, כב) שהאנשים נטפלו לנשים (רמב"ן עה"פ. וראה גם ראב"ע שם. ועוד). וגם לפי רש"י שמפרש ויבואו האנשים על הנשים באופן אחר, הרי בנוגע למתן תורה מדגיש רש"י (יתרו יט, ג) במ"ש כה תאמר לבית יעקב – אלו הנשים, ולאחרי זה – ותגיד לבני ישראל (אלו האנשים), שהוקדמו הנשים לאנשים]

שהרי ענין זה (עשיית המשכן בלב כאו"א) היא מצוה תמידית, בדוגמת השש מצוות אמונה אהבה ויראה וכו' המנויים בהקדמת ספר החינוך שהם מצוות תמידיות, ובמילא מובן שהם שייכים גם לנשים הפטורות רק ממצוות עשה שהזמן גרמא (קידושין כט, א. לד, א).

[ולהעיר ממ"ש הרמב"ם סוף הלכות תשובה (פ"ה ה"ה) כשמלמדיו כו' הנשים כו', אין

[99] פרעה כפי שהוא בתחתית המדריגות – ד"ה ויהי בשלח הנ"ל (תשכ"א), ע"ש באורך.

[101] הצמיחה היא כעין התהוות יש מאין, כמ"ש אגה"ק סי' כ"ף (תניא ע' קל – קלב). ושם, שיש צמיחה בלי זריעה (יש מאין ממש) אלא שע"י זריעה היא באופן משובח ונעלה יותר. ובוז' ג' דרגות: ב' סוגי זריעה [חטים; קישואים], ונטיעת אילן שהוא באי"ע לגמרי – אגה"ק סי' ח'. לקוטי לוי יצחק ע"ז. אוה"ת בשלח דלקמן. [באוה"ת שם ס"ד מציין לאגה"ק ד"ה זורע צדקה שכר אמת (סי' ו). ואולי הכוונה [גם] לד"ה זורע צדקות (סי' ח הנ"ל)]. – [להעיר: בתו"א בשלח: כור. ובתו"ח שם: קב. (ראה גם פירש"י על ב"ר יג, ב)].

[102] תו"א בראשית ו, א. לך יא, ב. הוספות קיז, ב ואילך. אוה"ת לך פו, א ואילך. ביאוה"ז להצ"צ ח"ב ע' תשכו. ע' תשל.

[112] ויש להוכיח מענין תפלה עבור אינו יהודי, כמו עבור מלך, כדתנן (אבות פ"ג מ"ד) רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות כו'. (וכשבקשו ברכה עבור אינו יהודי, הורה כ"ק להודיע שמו ושם האב).

[117] וע"פ הנת"ל שבחי' שם קאי על דומם, בחי' הרביעית (שלמטה מג' בחי' אור חיות כח), י"ל שכשנעשה השם טוב ומאיר, ה"ה 'עולה על גביהם' (אבות פ"ד מ"ג) – ראה התוועדות לפנ"ז (סט"ז) בענין כתר שם טוב. ועי' רד"ה קדוש אתה הנ"ל. לקו"ש חלק ח"ד ע' 1214. חלק ח ע' 27 הע' 42.

[121] ומ"ש בהמאמר ש'אתה' קאי על אור הקו, הנה זהו בנוגע הידיעה עצמה, אבל האפשריות לידיעה זו גם במקום החשך, הוא מצד כח ואתה ממש. – עי' ד"ה אתה הראת תשל"ז שם. ועיג"כ סה"מ מלוקט ח"ג שם.

באגה"ק לעיל מני' (בדף קל, ע"ב) מבואר שריבוי הנבראים הוא ע"י ענין האותיות וה' מוצאות הפה כו', אלא שמסתייע מהפסוק וברוח פיו וגו' (תהלים לג, ו) ולא מהפסוק ואתה מחי' גו'. ואילו בהמאמר מפורש שהפסוק ואתה מחי' גו' הו"ע הגילוי. [ואוי"ל שלא הביא (באגה"ק שם) מהפסוק ואתה מחי' גו', כי ענין האותיות הובא שם (לכאורה) לענין הריבוי ולא לענין ההסתרה].

[61] ואולי הכוונה לגילוי שם הוי' במ"ת – כן משמע מהא שנו"ל גם מ"ת. והרי כללות הזמן שבין יצי"מ ומ"ת הוא בחי' ממוצע – ראה ד"ה לה"ע ספירת העומר תשח"י. וראה סה"מ תרס"ח שם.

[75] בתער"ב שם מוסיף בהמאמר המוסגר: ובענין השרשים שמעתי מפי השמועה דאופן שהם בשם אחד הן בשרש אחד. וראה גם ד"ה זה היום תשכ"ה (בשינוי לשון, ע"ש).

[88] ולהעיר מלקו"ת מטות (פח, ב). בשם הזהר. וכ"ה בהמשך תער"ב ע' (רנב) שקודם מ"ת קראו להקב"ה ב'שמות נוכראין'.

[90] בהמאמר הוסיף שזהו גם קודם הבריאה, שלא היו החכמה והחסד גם בהעלם, כמבואר בתו"א שם, ועפ"ז קריאת שמות מגיעה גם למעלה מע"ס הגנוזות. – כנראה הכוונה, מכיון שלא היו הספי' גם בהעלם, ע"כ הקריאה מגיעה בפשיטות האור לחדש ספירות. אך מ"ש 'למעלה מע"ס הגנוזות' צע"ק. (ועי' סה"מ מלוקט ח"ה ע' רפג ואילך).

[92] להעיר שבמדרש משמע שקרא רק לבע"ח (ובדגים – ב' דיעות), אבל לא לצומח ודומם (עי' לקו"ש ח"ה ע' 5 הע' 46. וש"נ). אמנם ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי במדרש ח"א ע' רכה ש"כל מיני צומח ודומם בכללם".

לע"ב

ברוך שלום דובער ז"ל ע"ה

בן יבלח"ט מיכאל חנוך שי'

ראש חודש שבט ה'תשנ"ח

תנצב"ה

